

Dabas lieguma “Gruzdovas meži” dabas aizsardzības plāns

Dabas liegums atrodas Balvu rajona Susāju pagasta pašvaldības teritorijā

Plāns izstrādāts laika periodam no 2003. gada līdz 2008. gadam

Izstrādātājs:

Juridiskās personas nosaukums:

Latvijas Dabas fonds

Projekta vadītāja un redaktore:

Ieva Rove

Rīga

2003. gada novembris

atjaunots

200_. gada _____

SATURS

IEVADS	3
KOPSAVILKUMS	5
I DAĻA. APRAKSTS	6
1.1. TERITORIJAS JURIDISKĀS SAISTĪBAS	6
1.1.1. Latvijas likumdošana.....	6
1.1.2. Starptautiskās saistības un Eiropas Savienības noteiktās saistības	9
1.1.3. Īpašuma tiesības.....	10
1.2. VISPĀRĒJA INFORMĀCIJA PAR TERITORIJU	11
1.2.1. Teritorijas atrašanās vieta, ģeogrāfiskās koordinātas	11
1.2.2. Esošais teritorijas zonējums.....	11
1.2.3. Teritorijas apsaimniekošanas infrastruktūra	11
1.2.4. Teritorijas aizsardzības un apsaimniekošanas īsa vēsture.....	13
1.2.5. Teritorijas kultūrvēsturiskais raksturojums.....	13
1.2.6. Kartogrāfiskais materiāls par teritoriju.....	14
1.3. TERITORIJAS FIZISKI ĢEOGRĀFISKAIS RAKSTUROJUMS.....	14
1.3.1. Klimats	14
1.3.2. Ģeoloģija, ģeomorfoloģija	15
1.3.3. Hidroloģija.....	15
1.3.4. Augšnes.....	16
1.4. TERITORIJAS BIOĻĢISKAIS RAKSTUROJUMS.....	16
1.4.1. Flora.....	17
1.4.2. Fauna	18
1.4.3. Biotopi.....	23
1.5. TERITORIJAS SOCIĀLEKONOMISKAIS RAKSTUROJUMS	26
1.5.1. Demogrāfiskā analīze (iedzīvotāji, nodarbinātība).....	26
1.5.2. Teritorijas izmantošanas veidi	26
1.5.2.1. Tūrisms un atpūta	26
1.5.2.2. Mežsaimniecība.....	26
1.5.2.3. Medības	27
1.5.2.4. Citi teritorijas izmantošanas veidi.....	28
1.6. INFORMĀCIJAS AVOTI	29
II DAĻA. TERITORIJAS NOVĒRTĒJUMS	31
2.1. TERITORIJA KĀ VIENOTA DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA UN TO IETEKMĒJOŠIE FAKTORI.....	31
2.2. BIOTOPI KĀ DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA, TO SOCIĀLEKONOMISKĀ VĒRTĪBA UN TOS IETEKMĒJOŠIE FAKTORI.....	32
2.3. SUGAS KĀ DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA, TO SOCIĀLEKONOMISKĀ VĒRTĪBA UN TĀS IETEKMĒJOŠIE FAKTORI.....	34
2.5. TERITORIJAS VĒRTĪBU APKOPOJUMS UN PRETNOSTĀTĪJUMS.....	35
III DAĻA. TERITORIJAS SAGLABĀŠANAS MĒRĶI	36
3.1. TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANAS IDEĀLIE JEB ILGTERMIŅA MĒRĶI.....	36
3.2. TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANAS ĪSTERMIŅA MĒRĶI PLĀNĀ APSKATĪTĀJAM APSAIMNIEKOŠANAS PERIODAM	36
IV DAĻA. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI	37
4.1. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI	37
4.2. IETEICAMĀIS TERITORIJAS ZONĒJUMS	44
V DAĻA. PLĀNA IEVIEŠANA UN ATJAUNOŠANA	45
5.1. PLĀNA IEVIEŠANAS PRAKTISKIE ASPEKTI.....	45
5.2. PLĀNA ATJAUNOŠANA	45
5.3. NEPIECIEŠAMIE GROZĪJUMI TERITORIJAS PLĀNOJUMOS.....	45
5.4. INDIVIDUĀLO AIZSARDZĪBAS UN IZMANTOŠANAS NOTEIKUMU PROJEKTS	46
PIELIKUMS	48

IEVADS

Dabas liegums "Gruzdovas meži", 274 ha platībā, izveidots 1999. gadā, lai saglabātu Latvijā retus un aizsargājamus meža biotopus, kuros sastopamas retas, apdraudētas un aizsargājamas augu un dzīvnieku sugas. 2003. gadā dabas liegums paplašināts, pievienojot 349,5 ha. Dabas lieguma kopplatība ir 623,5 ha.

Dabas liegumā atrodas vienīgais apdzīvotais lidvāveres midzenis Latvijā

Saskaņā ar projekta *EMERALD/NATURA 2000* aizsargājamo teritoriju tīklu" rezultātiem, dabas liegums iekļauts perspektīvajā *NATURA 2000* vietu sarakstā.

Gruzdovas neskartais pārmitro mežu masīvs ir viens no lielākajiem Latvijā. Teritorijā sastopamas Latvijas un Eiropas mērogā aizsargājamas sugas un biotopi. Mežs vairākus gadu simtus ir attīstījies gandrīz netraucēti, mežizstrāde notikusi nelielos apjomos, teritorija nav meliorēta. Galvenie teritoriju negatīvi ietekmējošie faktori ir mežizstrāde dabas lieguma D daļā un iespējamās hidroloģiskā režīma izmaiņas nākotnē, veicot apkārtējo teritoriju meliorāciju. Pozitīvs faktors dabas vērtību saglabāšanai ir apgrūtinātās piekļūšanas iespējas un teritorijas augstā mitruma pakāpe, kas būtiski samazina antropogēno ietekmi un ierobežo iespējas intensīvi izmantot teritoriju saimnieciskos nolūkos, degradējot dabas vērtības.

Dabas aizsardzības plānu izstrādājis Latvijas Dabas fonds 2003. gadā, atbilstoši Vides ministra rīkojumam Nr 120 "Par ieteikumiem dabas aizsardzības plānu izstrādāšanai" (04.07.2002.). Darba ietvaros veikta perspektīvās *NATURA 2000* vietas robežu, ieteicamā aizsardzības statusa noteikšana un teritorijas papildus izpēte. Galvenais uzdevums, izstrādājot plānu, bija saskaņot dabas aizsardzības, dabas resursu izmantošanas un reģiona attīstības intereses, nodrošinot teritorijas vērtību saglabāšanu un izveidošanas mērķu sasniegšanu. Saskaņojot intereses, prioritāte bija dabas aizsardzība. Plāna izstrāde ir Valsts pasūtījums, to finansējusi Vides Ministrijai pakļautā Dabas aizsardzības pārvalde.

Dabas aizsardzības plāna pielikumos ietvertā kartogrāfiskā materiāla pamatnes ir Latvijas Republikas Valsts Zemes dienesta īpašums. Kartēs parādītais 2000. gada meža daļplāns ir VAS "Latvijas Valsts Meži" īpašums. Dabas lieguma dabas vērtības, apsaimniekošanas pasākumi un zonējums aprakstīts un atzīmēts kartēs meža nogabalu līmenī (meža kvartālu un nogabalu numuri pēc 2000. gada meža ierīcības).

Dabas aizsardzības plāna izstrādē piedalījās dažādu nozaru eksperti: Vija Kreile (augu sugas un biotopi), Aivars Petriņš (putnu sugas), Valdis Pilāts (lidvāvere), Voldemārs Spunģis (bezmugurkaulnieki), Baiba Strazdiņa (kartogrāfija), Indulis Vanags (meža biotopi), dabas aizsardzības plāna izstrādi vadīja Ieva Rove.

Plāna izstrādi atbalstījuši: Susāju pagasts (Aldis Pušpurs), Rēzeknes RVP Balvu nodaļa (Andris Zelčs) un VAS "LVM" Ziemeļlatgales mežsaimniecība (Maija Ārente), kā arī citi minēto iestāžu vadītāji un darbinieki.

Darbu uzsākot, Latvijas Dabas fonds organizēja informatīvu sēdi Viļakā (20. februārī), lai informētu par projektu un iepazīstinātu ar dabas aizsardzības plāna jēgu, pamatotu tā nepieciešamību. Informatīvajā sēdē piedalījās ar teritorijas pārvaldi un izmantošanu saistīto organizāciju pārstāvji, kā arī interesenti. Darba izstrādes gaitā izveidoja dabas aizsardzības plāna izstrādes uzraudzības grupu. Uzraudzības grupā iekļāva pārstāvjus no VAS "LVM" Ziemeļlatgales mežsaimniecības, Susāju pagasta,

Balvu virsmežniecības, Žīguru mežniecības un Rēzeknes RVP Balvu nodaļas. Pirmā uzraudzības grupas sanāksme notika 28. jūlijā, tās dalībniekus informēja par padarīto, precizēja neskaidrības, apsprieda ekspertu ieteikto aizsardzības režīmu un perspektīvo dabas lieguma zonējumu. Ievērojot, ka teritorijai ir viens īpašnieks, tika izlemts nerīkot sabiedrisko apspriešanu, bet iepazīties un apspriest dabas aizsardzības plāna 1. redakciju uzraudzības grupā. Otrā uzraudzības grupas sanāksme notika 30. septembrī, tās dalībnieki diskutēja par dabas aizsardzības plāna 1. redakciju. Sanāksmju dalībnieku saraksti un sanāksmju protokoli ietverti 1.1., 1.2. un 1.3. pielikumā.

KOPSAVILKUMS

Dabas aizsardzības plāns dabas liegumam “Gruzdovas meži” izstrādāts pieciem gadiem. Plānā apkopota vispusīga informācija par teritorijas vērtībām, analizētas dabas un sociālekonomiskās vērtības, izvirzīti teritorijas saglabāšanas un apsaimniekošanas mērķi, mērķu sasniegšanas nodrošināšanai izstrādāti ieteicamie apsaimniekošanas pasākumi.

Teritorijas apsaimniekošanas ilgtermiņa mērķi ir šādi:

- 1) saglabātas un uzturētas teritorijas bioloģiskās vērtības un daudzveidība - dabiski veidojušies meži, aizsargājamās augu un dzīvnieku sugas;
  - 2) nodrošināti labvēlīgi apstākļi lidvāveres attīstībai;
  - 3) nodrošināta teritorijas minimāla apmeklētība un kontrolēta antropogēnā ietekme.
- Ilgtermiņa un īstermiņa mērķi aprakstīti 3. nodaļā.

Galvenās teritorijas dabas vērtības ir:

- ✓ pārmitri, neskarti meži, kas lielākajā to platībā atbilst dabiska meža biotopa kritērijiem, ir Eiropas Savienībā aizsargājami, nelielās platībās sastopami arī Latvijā aizsargājama augu sabiedrība – lapkoku slapjie meži ar attālvārpu grīslī *Carex remota*;
- ✓ Latvijā un Eiropā retas un aizsargājamas augu un dzīvnieku sugas, to starpā – vienīgā lidvāveres atradne Latvijā;

Teritorijas apraksts sniegts 1. nodaļā.

Galvenais dabas vērtību negatīvi ietekmējošais faktors ir mežizstrāde dabas lieguma D daļā. Potenciāls drauds teritorijas vērtību saglabāšanai ir hidroloģiskā režīma izmaiņas. Teritorijas novērtējums, vērtību pretnostatījums un ietekmējošie faktori lasāmi 2. nodaļā.

Dabas vērtību saglabāšanas un aizsardzības nodrošināšanai jāveic vairāki pasākumi. Bioloģiski daudzveidīgo mežu un aizsargājamo sugu saglabāšanai jānodrošina apstākļi to dabiskai attīstībai, neveicot saimnieciskas un mežsaimnieciskas darbības lielākajā teritorijas platībā. Pirms ieteikt pasākumus lidvāveres saglabāšanai, jāveic sugas izpēte teritorijā, jāizstrādā un jāievieš sugas aizsardzības plāns, kur tas nav pretrunā ar teritorijas vērtību saglabāšanu. Nelielās platībās jāveic aktīvi pasākumi – jāveic kopšanas circes, jāuztur kvartālstigas, jāapsaimnieko daļa medņa rieta. Jānodrošina informācijas pieejamība un iespējas apmeklēt liegumu, lai iepazītos ar tā vērtībām. Apsaimniekošanas pasākumi un to apraksts ietverts 4.1. apakšnodaļā.

Pamatojoties uz dabas vērtībām un plānā piedāvātajiem apsaimniekošanas pasākumiem, ieteikts teritorijā nodalīt divas funkcionālās zonas: stingrā režīma zona, kurā iekļautas aizsargājamās meža platības un regulējamā režīma zonā, kurā ietvertas jaunaudzis un kvartālstigas (4.2. apakšnodaļa).

Aizliegtās un atļautās darbības teritorijā un tās funkcionālajās zonās aprakstītas individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektā (5.4. apakšnodaļa).

I.DAĻA. APRAKSTS

1.1. TERITORIJAS JURIDISKĀS SAISTĪBAS

1.1.1. Latvijas likumdošana

Latvijas dabas aizsardzības politika

Vides politikas plāns Latvijai. Akceptēts Ministru Kabinētā (turpmāk MK) 25. 04. 1995.

Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma. Akceptēta MK 16. 05. 2000.

Vides un dabas aizsardzība

Likums “Par vides aizsardzību” (06.08.1991., grozījumi 22.05.1997., 20.06.2000., 20.12.2001. un 15.05.2003.) nosaka resursu ilgtspējīgu izmantošanu, valsts pārvaldes institūciju un pašvaldību institūciju kompetenci vides aizsardzībā un dabas resursu izmantošanā, Latvijas Republikas iedzīvotāju tiesības uz kvalitatīvu dzīves vidi, Latvijas Republikas iedzīvotāju pienākumus vides aizsardzībā un dabas resursu izmantošanā, sabiedrības tiesības saņemt informāciju par vidi un piedalīties ar vides aizsardzību saistītu lēmumu pieņemšanā.

LR Likums “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” (02.03.1993., grozījumi 30.10.1997., 28.02.2002. un 12.12.2002.) definē aizsargājamo teritoriju kategorijas (arī Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas) un nosaka nepieciešamību tām izstrādāt dabas aizsardzības plānus, individuālos aizsardzības un izmantošanas noteikumus.

“Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” (MK noteikumi Nr. 415, 22.07.2003.) – nosaka īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējo aizsardzības un izmantošanas kārtību, tajā skaitā pieļaujamos un aizliegtos darbības veidus aizsargājamās teritorijās, kā arī aizsargājamo teritoriju apzīmēšanai dabā lietojamās speciālās informatīvās zīmes paraugu un tās lietošanas un izveidošanas kārtību.

Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*NATURA 2000*) izveidošanas kritēriji Latvijā (MK noteikumi Nr. 199., 28.05.2002., izdoti saskaņā ar likuma “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 43. panta otro daļu) - nosaka kritērijus, kas piemērojami Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju izveidošanai Latvijā.

“Noteikumi par dabas liegumiem” (MK noteikumi Nr. 212., 15.06.1999., grozījumi 26.06.2001. un 21.10.2003.) nosaka dabas liegumu robežas un teritoriju aizsardzības statusu. Gruzdovas mežiem piemērots Īpaši aizsargājamas dabas teritorijas statuss - dabas liegums, 623,5 ha platībā.

“Līgumu slēgšanas kārtība īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības nodrošināšanai” (MK noteikumi Nr. 247, 25.07.2000.) nosaka līgumu slēgšanas kārtību īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības, izmantošanas un dabas aizsardzības plāna prasību ievērošanas nodrošināšanai.

“Sugu un biotopu aizsardzības likums” (16.03.2000.) regulē sugu un biotopu aizsardzību, apsaimniekošanu un uzraudzību, veicina populāciju un biotopu saglabāšanu, kā arī regulē īpaši aizsargājamo sugu un biotopu noteikšanas kārtību. Likums nosaka

valsts pārvaldes un institūciju kompetenci, un zemes īpašnieku un pastāvīgo lietotāju pienākumus un tiesības sugu un biotopu aizsardzībā, kā arī nepieciešamību veikt sugu un biotopu monitoringu.

“Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu” (MK noteikumi Nr. 396, 14.11.2000.) nosaka sugu sarakstu, kurā iekļautas apdraudētās, izzūdošās vai retās sugas, vai arī sugas, kuras apdzīvo specifiskus biotopus.

“Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu” (MK noteikumi Nr. 421, 05.12.2000.) nosaka biotopu sarakstu, kurā iekļauti apdraudēti vai reti biotopi.

“Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi” (MK noteikumi Nr. 45, 30.01.2001.) definē mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību un to aizsardzības nosacījumus.

Zemkopības ministrijas instrukcija Nr. 7 **“Meža biotopu, kuriem izveidojami mikroliegumi, noteikšanas metodika”** (09.11.2001.). Instrukcija izstrādāta, pamatojoties uz **“Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumiem”**. Saskaņā ar šo instrukciju juridisko aizsardzības statusu iegūst tā sauktie atslēgas biotopi.

“Noteikumi par zaudējumu atlīdzību par īpaši aizsargājamo sugu indivīdu un biotopu iznīcināšanu vai bojāšanu” (MK noteikumi Nr. 117, 13.03.2001) nosaka zaudējumu atlīdzināšanas kārtību, atlīdzības lielumu un sugu sarakstu, par kuru iznīcināšanu jāatlīdzina zaudējumi.

Meža zemes

“Meža likums” (24.02.2000., grozījumi 13.03.2003.), likuma mērķis ir regulēt visu Latvijas mežu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, visiem meža īpašniekiem vai tiesiskajiem valdītājiem garantējot vienādas tiesības, īpašumtiesību neaizskaramību un saimnieciskās darbības patstāvību un nosakot vienādus pienākumus.

“Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā” (MK noteikumi Nr. 189, 08.05.2001., grozījumi 26.02.2002.) nosaka vispārējās dabas aizsardzības prasības meža apsaimniekošanā.

“Noteikumi par koku ciršanu meža zemēs” (MK noteikumi Nr.152, 09.04.2002.) nosaka galvenās ciršanas un kopšanas ciršanas kritērijus, kārtību mežaudzes atzīšanai par neproduktīvu, slimību inficēto vai kaitēkļu invadēto koku ciršanas kārtību, cirsmu izveidošanas kārtību, koku ciršanas kārtību ārkārtas situācijās.

“Meža atjaunošanas noteikumi” (MK noteikumi Nr 398, 11.09.2001., grozījumi 06.11.2001.) nosaka meža atjaunošanas termiņus atsevišķiem meža augšanas apstākļu tiptiem, kritērijus, pēc kuriem mežaudzi atzīst par atjaunotu, un atjaunotās mežaudzes (jaunaudzes) kopšanas pārbaudes kritērijus.

“Noteikumi par meža aizsardzības pasākumiem un ārkārtas situāciju izsludināšanu mežā” (MK noteikumi Nr. 217, 29.05.2001., grozījumi 03.07.2001.) nosaka meža aizsardzības pasākumus, to izpildes kārtību un termiņus, kārtību, kādā izsludināmas ārkārtas situācijas sakarā ar meža ugunsgrēku izplatīšanos, meža kaitēkļu savairošanos un slimību izplatīšanos masveidā.

“Meža zemes transformācijas kārtība” (MK noteikumi Nr. 94, 27.02.2001.) nosaka meža zemes transformācijas nosacījumus un meža zemes transformācijas atļaujas saņemšanas kārtību, kā arī valstij nodarīto zaudējumu aprēķināšanas un atlīdzināšanas kārtību par dabiskās meža vides iznīcināšanu transformācijas rezultātā.

“Noteikumi par kārtību, kādā noslēdzami ilgtermiņa mežizstrādes līgumi” (MK noteikumi Nr. 335, 07.11.1995.).

Likumprojekti

03.07.2003. Valsts sekretāru sanāksmē izsludināts **likumprojekts “Par zemes īpašnieku tiesībām uz kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās”**.

10.04.2003. Valsts sekretāru sanāksmē izsludināts **likumprojekts “Grozījumi likumā “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”**”.

Medības

“Medību likums” (08.07.2003., grozījumi 06.08.2003.) nosaka medību saimniecības pamatnoteikumus Latvijas Republikā. Nosaka arī medību un medību saimniecības organizēšanu dzīvnieku skaita regulēšanas nolūkos īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.

“Medību noteikumi” (MK noteikumi Nr. 251, 08.08.1995., grozījumi 07.10.1997.) nosaka medīšanas termiņus medījamām sugām un nepieciešamo medību dokumentāciju. Noteikumi ir spēkā līdz “Medību likumā” minēto attiecīgo noteikumu spēkā stāšanās dienai, bet ne ilgāk kā līdz 01.01.2004., ciktāl tie nav pretrunā ar šo likumu.

Aizsargjoslas

“Aizsargjoslu likums” (05.02.1997., grozījumi 19.06.2003.) likums nosaka aizsargjoslu veidus un funkcijas, aizsargjoslu izveidošanas pamatprincipus, uzturēšanas un stāvokļa kontroles kārtību, saimnieciskās darbības ierobežojumus aizsargjoslās.

Tūrisms

“Tūrisma likuma” (17.09.1998., grozījumi 07.10.1999., 24.01.2002. un 27.02.2003.) mērķis ir radīt tiesisku pamatu tūrisma nozares attīstībai Latvijā, noteikt kārtību, kādā valsts pārvaldes iestādes, pašvaldības un uzņēmumi (uzņēmējsabiedrības) darbojas tūrisma jomā, un aizsargāt tūristu intereses. Likums definē, ka dabas tūrisms ir tūrisms veids, kura mērķis ir izzināt dabu, apskatīt raksturīgas ainavas, biotopus, novērot augus un dzīvniekus dabiskajos apstākļos, kā arī izglītoties dabas aizsardzības jautājumos, savukārt kultūras tūrisma galvenais mērķis ir iepazīšanās ar kultūrvēsturisko mantojumu un ievērojamām vietām.

Teritoriju plānojumi, īpašums

“Noteikumi par teritorijas plānojumiem” (MK noteikumi Nr. 423, 05.12.2000., grozījumi 31.07.2001.) nosaka teritorijas plānojumu izstrādāšanas, saskaņošanas, spēkā stāšanās, apturēšanas, grozīšanas, sabiedriskās apspriešanas un ievērošanas pārraudzības kārtību, kā arī nacionālā līmeņa teritorijas attīstības plāna saistošās daļas.

1.1.2. Starptautiskās saistības un Eiropas Savienības noteiktās saistības

Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas Ekonomikas komisijas 1998. gada 25. jūnija Orhūsas konvencija (26.04.2002) par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem. Orhūsas konvencija nosaka sabiedrības un valsts pārvaldes iestāžu attiecības saistībā ar vides jautājumiem, sevišķi pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs.

Konvencija par bioloģisko daudzveidību Latvijā pieņemta un apstiprināta ar likumu “Par 1992. gada 5. jūnija Riodežaneiro Konvenciju par bioloģisko daudzveidību” (31.08.1995). Šīs konvencijas uzdevumi ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un dzīvās dabas ilgtspējīga izmantošana.

Bonnas 1979. gada konvencija “**Par migrējošo savvaļas dzīvnieku aizsardzību**” (11.03.1999). Puses atzīst migrējošo sugu saglabāšanas nozīmīgumu un šim mērķim lietojamo pasākumu saskaņošanu starp areāla valstīm, un, kur tas iespējams un ir mērķtiecīgi, sevišķu uzmanību veltot tām migrējošām sugām, kuru aizsardzības statuss ir nelabvēlīgs kā arī veicot pasākumus, kas nepieciešami šādu sugu vai to dzīves vides saglabāšanai.

Bernes 1979. gada konvencija “**Par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu**” (17.12.1996). Šīs Konvencijas mērķi ir aizsargāt savvaļas floru un faunu un to dabiskās dzīvotnes, īpaši tās sugas un dzīvotnes, kuru aizsardzībai nepieciešama vairāku valstu sadarbība, kā arī veicināt šādu sadarbību. Īpašs uzsvars likts uz apdraudētajām un izzūdošajām sugām, tai skaitā apdraudētajām un izzūdošajām migrējošajām sugām.

Eiropas Padomes Direktīva 79/409/EEC “Par savvaļas putnu aizsardzību” (02.04.1979.)

Dalībvalstīm jāveic nepieciešamie pasākumi, lai saglabātu migrējošo sugu populācijas tādā līmenī, kas atbilst īpašajām ekoloģiskajām, zinātniskajām un kultūras prasībām, tai pašā laikā ņemot vērā ekonomiskās un rekreācijas vajadzības, vai regulēt šo sugu populāciju lielumu atbilstībā šim līmenim.

Eiropas Padomes Direktīva 92/43/EEC “Par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību” (21.05.1992)

Direktīvas mērķis ir veicināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos, veicot dabisko biotopu, faunas un floras aizsardzību.

Direktīvas paredz, ka katrai dalībvalstij ir jāizveido aizsargājamo dabas teritoriju tīkls (saukts par *NATURA 2000*), kas nodrošinātu direktīvu pielikumos minēto sugu un biotopu adekvātu aizsardzību.

Dabas liegums “Gruzdovas meži”, saskaņā ar projekta “Latvijas īpaši aizsargājamo teritoriju sistēmas saskaņošana ar *EMERALD/NATURA 2000* aizsargājamo teritoriju tīklu” rezultātiem, ir iekļauta potenciālo *NATURA 2000* vietu sarakstā.

1.1.3. Īpašuma tiesības

Laika periodā no 13. gs. lieguma teritorija un tās apkārtnē ilgāko laika posmā bijusi Viļakas (Marienhauzenas) muižas vai tās daļu īpašums. Kopš 1940. gada dabas liegums un tā apkārtnē piederējusi valstij – bijušajai Padomju Sociālistisko Republiku Savienībai, sākot no 1991. gada – atjaunotajai Latvijas valstij.

Dabas liegums ir Latvijas Valsts īpašums, zemes vienības kadastra numurs – 38780030087 (1. attēls 12. lpp.). Tā atrodas Valsts Akciju Sabiedrības “Latvijas Valsts Meži” tiesiskajā pārraudzībā.

1993. gadā 835 ha valsts meža, ieskaitot dabas liegumu, līdz 2018. gadam (25 gadus) uz ilgtermiņa līguma pamata iznomāta SIA “Ķira”.

1.2. VISPĀRĒJA INFORMĀCIJA PAR TERITORIJU

1.2.1. Teritorijas atrašanās vieta, ģeogrāfiskās koordinātas

Dabas liegums "Gruzdovas meži" atrodas Balvu rajonā, Susāju pagastā (1. attēls 12 lpp.).

Lieguma platība ir 623,5 ha. Lieguma vidējā koordināta Latvijas Koordinātu Sistēmā (LKS 92): X 717523, Y 6350380.

Dabas lieguma "Gruzdovas meži" robežas apraksts, shēma un robežpunktu koordinātas 2. pielikumā.

Pieklūšanas iespējas pētāmajai teritorijai ir ierobežotas. No ziemeļiem tai piekļaujas dzelzceļa līnija Rīga-Sita-Pitalova, pa dzelzceļa uzbērumu var nokļūt dabas lieguma ziemeļu daļā (no Žīguriem). Grantēts ceļš no Žīguriem uz Kupravu nodrošina piekļūšanu lieguma D daļai. 2003. gadā gar dabas lieguma dienvidu robežu VAS "Latvijas Valsts meži" Ziemeļlatgales mežsaimniecība uzsākusi meža ceļa rekonstrukciju (1. attēls 12. lpp.). Rekonstruētais ceļš būtiski uzlabos piekļūšanas iespējas īpaši aizsargājamai dabas teritorijai.

1.2.2. Esošais teritorijas zonējums

Dabas liegumam līdz šim nav izstrādāts teritorijas dalījums zonās.

1.2.3. Teritorijas apsaimniekošanas infrastruktūra

Dabas lieguma "Gruzdovas meži" pārvaldi realizē Balvu rajona Susāju pagasta pašvaldība. Teritorijas pārvaldi koordinē Vides ministrija. 2002. gadā izveidotā Dabas Aizsardzības Pārvalde pārrauga dabas aizsardzības plāna izstrādi un veicina tā ieviešanu, kā arī pārvalda īpaši aizsargājamo dabas teritoriju, jo tās pārvaldes nodrošināšanai nav izveidota sava administrācija.

Dabas lieguma aizsardzības un izmantošanas noteikumu ievērošanas valsts kontroli īsteno Rēzeknes reģionālās vides pārvaldes Balvu nodaļa un Vides valsts inspekcija.

Valsts meža dienesta Balvu virsmežniecības Žīguru mežniecība uzrauga normatīvo aktu, kuri regulē meža apsaimniekošanu, izmantošanu un ievērošanu, realizē atbalsta programmas ilgtspējīgas mežsaimniecības nodrošināšanai.

Valsts meža, visas teritorijas, tiesiskais valdītājs ir Valsts Akciju Sabiedrības "Latvijas Valsts Meži" Ziemeļlatgales mežsaimniecība.

Dabas liegums uz ilgtermiņa līguma pamata ir iznomāts SIA "Ķira", kas lieguma D daļā, līdz 2003. gada 30. oktobrim veica mežistrādes darbus.

1_attēls.jpg

1. attēls. Dabas lieguma: A - shēma; B - novietojums Latvijā.

1.2.4. Teritorijas aizsardzības un apsaimniekošanas īsa vēsture

Dabas liegums "Gruzdovas meži" dibināts 1999. gadā 274 ha platībā, lai nodrošinātu tiesisku aizsardzību bioloģiski vērtīgiem meža nogabaliem.

Dabas lieguma izveidošanas procesu 1990-tajos gados aizsāka Pasaules Dabas fonda Latvijas pārstāvniecības veiktā pētījuma rezultāti, projekta Nr. 4568 "Dabas aizsardzības plāns Latvijai" ietvaros, aprakstot teritorijas izcilās bioloģiskās vērtības. Susāju pagasta padome (lēmums Nr. 23/12.12.1996.) 1996. gadā apstiprināja vietējas nozīmes komplekso dabas liegumu "Gruzdovas purvājs". 1999. gadā tas pārtapa par valsts nozīmes aizsargājamu dabas teritoriju – dabas liegumu "Gruzdovas meži".

2001.-2003. gadā, veicot lieguma dabas vērtību inventarizāciju, projekta "Latvijas īpaši aizsargājamo teritoriju sistēmas saskaņošana ar *EMERALD/NATURA 2000* aizsargājamo teritoriju tīklu" ietvaros, eksperti (Vija Kreile, Anita Namatēva, Viesturs Lārmanis, Mārtiņš Lūkins, Balvu virsmežniecības meža ekoloģs - Indulis Vanags) atrada vairākas aizsargājamās un retas sugas, to starpā apdzīvotu lidvāveres midzeni. Bioloģiskās vērtības konstatēja dabas liegumā un tam piegulošajos mežos. Tāpēc, 2003. gada sākumā ierosināts esošo dabas liegumu paplašināt, pievienojot 349,5 ha. Robežu izmaiņas ietvēra MK noteikumu projektā "Grozījumi Ministru Kabineta 1999. gada 15. jūnija noteikumos Nr. 212 "Par dabas liegumiem"" (izsludināti VSS 19.12.2002.).

Saskaņā ar 21.10.2003. grozījumiem (stājās spēkā 30.10.2003.) Ministru Kabineta 1999. gada 15. jūnija noteikumos Nr. 212 "Par dabas liegumiem", dabas lieguma platību paplašināja, pievienojot 349,5 ha.

Pēc dabas lieguma robežas paplašināšanas, tā kopējā platība ir 623,5 ha (pēc VAS "LVM" datu bāzes).

Precīzas ziņas par dabas lieguma apsaimniekošanu nav atrodamas. Esošā informācija apstiprina, ka pēdējos 200-300 gadus tagadējo lieguma teritoriju un tā apkārtni klājis mežs. 1772. gadā Viļaka, Inflantijas kņazistes sastāvā, tika pievienota Krievijai. 18. gs. mežus tagadējās Viļakas apkārtņē izmantoja būvniecībai un malkai. 1891. gadā sāka būvēt dzelzceļu Pitalova-Sita, kuru vēlāk pagarināja līdz Rīgai. Dzelzceļu nebūvēja cauri Viļakai, kas apdzīvota jau kopš 13. gs. sākuma, bet cauri Viļakas (Marienhauzenas) muižai piederošajiem lielajiem (tagadējiem Gruzdovas) mežiem, lai varētu vieglāk izvest pārdošanai paredzētos kokmateriālus. Dzelzceļa būve turpinājās līdz pat 1904. gadam, dodot iespējas vietējiem iedzīvotājiem piepelnīties, piedaloties dzelzceļa būvēšanā. 2. pasaules kara laikā Viļakas apkārtnes mitrajās mežos slēpās dažādu karojošo pušu partizāni.

Sliežu ceļa iecirknis Gulbene-Vecumi kravu un pasažieru pārvadājumiem tika aktīvi izmantots līdz pat 2001. gadam. Latvijas Dzelzceļš 2001. gada 01. jūlijā pārtrauca pasažieru pārvadājumus un 01. septembrī - kravu pārvadājumus.

Visos vēstures posmos dabas lieguma un tā apkārtnes mežu apsaimniekošana bijusi apgrūtināta, tas saistīts ar paaugstināto mitruma līmeni teritorijā un ceļu tīkla trūkumu.

1.2.5. Teritorijas kultūrvēsturiskais raksturojums

Dabas liegumā neatrodas kultūrvēsturiski pieminekļi un objekti. Cilvēka darbības liecības vērojamas tiešā dabas lieguma ziemeļu robežas tuvumā, kur 19. gs. beigās izveidota dzelzceļa līnija (Pitalova-Rīga).

1.2.6. Kartogrāfiskais materiāls par teritoriju

Dabas aizsardzības plāna izstrādē izmantotais kartogrāfiskais materiāls apkopots 1. tabulā.

1. tabula

Plāna izstrādē izmantotais kartogrāfiskais materiāls

Nr. p.k.	kartes veids	mērogs	gads	forma	kur atrodas
1.	Ortofotokartes	1:10 000	1998	Izdrukas un digitālā veidā	LR Valsts Zemes dienests
2.	PSRS Ģenerālštāba 1970-to gadu topogrāfiskās kartes	1:10 000	1969	Izdrukas un digitālā veidā	LR Valsts zemes dienests; LU Ģeogrāfijas fakultātes karšu bibliotēka; VARAM kartogrāfijas nodaļa; Latvijas Vides Aģentūra u.c.
3.	Mežaudžu plāni	1:10 000 1: 5000	2000	Izdrukas un digitālā veidā	VAS Latvijas meži, VAS Ziemeļlatgales mežsaimniecība, Balvu virsmežniecība, Žīguru mežniecība (izdrukas)
4.	Meža daļplāni	1:10 000	2000	Izdrukas un digitālā veidā	VAS Latvijas meži, VAS Ziemeļlatgales mežsaimniecība, Balvu virsmežniecība, Žīguru mežniecība (izdrukas)
6.	Zemes kadastra karte	1:10 000	2003 febr.	Izdrukas un digitālā veidā	LR Valsts zemes dienests

1.3. TERITORIJAS FIZISKI ĢEOGRĀFISKAIS RAKSTUROJUMS

1.3.1. Klimats

Dabas liegums atrodas Lubāna zemienes un Latgales augstienes klimatiskajā rajonā. Tas ir viskontinentālākais un siltākais klimatiskais rajons Latvijā (hidrotermiskais koeficients 1,8-1,9).

Klimatisko apstākļu aprakstīšanai izmantoti dati no Rēzeknes un Gulbenes hidrometeoroloģiskajām stacijām. Aktīvo temperatūru summa 1950-2000 °C, gada vidējā temperatūra 4,8 °C, bezsala periods 126-141 dienas gadā. Noturīga ziema, vidējais sniega segas biezums 25-35 cm, vietām 50-60 cm, sniega sega saglabājas līdz 130 dienām gadā. Aukstākie mēneši ir janvāris un februāris. Vidējā minimālā temperatūra no -26 līdz -27 °C. Vidējā gaisa temperatūra -6,5 °C līdz -7,4 °C.

Aukstā ziema ir piemērota mežsaimniecības darbu veikšanai pārmitrās teritorijās, atvieglojot tehnikas un cilvēku pārvietošanos.

Vasara samērā silta. Vidējā gaisa temperatūra jūlijā 16,5-17,3 °C. Gada vidējais nokrišņu daudzums 550-650 mm, visvairāk jūnijā, jūlijā un augustā, vismazāk janvārī un

februārī. Klimatiskā rajona robežās mitruma pakāpe samazinās, bet temperatūra paaugstinās virzienā no ZR uz DA.

1.3.2. Ģeoloģija, ģeomorfoloģija

Dabas liegums “Gruzdovas meži” atrodas Austrumlatvijas zemienes fizioģeogrāfiskajā rajonā, Adzeles pacēluma līdzenajā ziemeļu daļā. Teritorijas virsma atrodas 80-120 m augstumā virs jūras līmeņa.

Pētāmā teritorija atrodas Latvijas sedlienes depresijā. Pirmskvartāra nogulumiežu kopējais biezums nepārsniedz 900-950 m. Zemkvartāra virsmas izohipsas svārstās robežās no 100-120 metriem. Plašās teritorijās dominēja intensīva ledāja kustība, kas sekmēja samērā plānas (zem 10 m) kvartāra nogulumu segas un relatīvi līdzena reljefa izveidošanos. Adzeles pacēluma pamatā atrodas lēzens, ap 20-30 m augsts devona iežu virsas paaugstinājums. To nedaudz saposmo sekli ielejveida iegrauzumi (pie Tapenīcas ezera).

Teritorijas ziemeļu un centrālajā daļā dominē purvu nogulumu – kūdra (Holocēns). Teritorijas pārpurvošanos veicina līdzenais reljefs un augstais gruntsūdens līmenis.

Uz rietumiem, dienvidiem un austrumiem, ap purvu nogulumu izplatīti limnoglaciālie nogulumi – smilts, lieguma dienvidos sastopami glaciģēnie nogulumi – morēnas mālsmilts un smilšmāls. Lieguma centrālās daļas ziemeļaustrumos, nelielā platībā sastopami fluvioģlaciālie nogulumi – smilts ar granti.

Derīgie izrakteņi reģionā ir māls, smilts un grants. Pie lieguma austrumu robežas, Karigovā, izveidota smilts un grants ieguves vieta. Uz ziemeļaustrumiem no Žīguriem atrodas Birzgovas-Žīguru smilts un grants atradne. Kupravā, pie dzelzceļa stacijas atrodas liela māla atradne.

1.3.3. Hidroloģija

Dabas lieguma dienvidu daļa atrodas Daugavas baseinā, ziemeļu daļa – Veļikajas baseinā. Susāju pagasta teritorija ir šķirtne starp abiem baseiniem.

Dabas liegumā nav ūdenstilpju un teču, teritorijas pārpurvošanās koeficients 1,4, kas norāda, ka iztvaikošana ir mazāka par nokrišņu daudzumu. Tas apstiprina informācijas avotos atrodamo informāciju, ka lieguma un tā apkārtnes teritorijas jau izsenis bijušas pārmitras.

Dzelzceļa (Pitalova-Sita-Rīga) ierīkošana (no 1891. līdz 1904. gadam) tagadējās lieguma teritorijas ziemeļos izmainīja hidroloģisko režīmu ne vien liegumā, bet ietekmēja plašāku teritoriju ap jaunizveidoto dzelzceļa uzbērums. Izveidotais uzbērums mainīja jau tā lēno ūdens noteci līdzenumā, sekmējot teritorijas pastiprinātu pārpurvošanos. Paaugstinātais mitruma režīms labvēlīgi ietekmējis mitru un pārmitru meža tipu attīstību.

Dabas liegumā (uz D no dzelzceļa uzbērums) nav veikta meža meliorācija un susināšana, kas sekmējis meža netraucētu attīstību. Teritorija uz Z no dzelzceļa uzbērums vairākkārt meliorēta, izveidojot blīvu grāvju tīklu.

1.3.4. Augšnes

Liegumā sastopamo augšņu cilmiezis ir mālsmilts un smilšmāls, augšņu grupa - velēnu podzolaugsne un pseidoglejotā augsne, velēnu glejaugsne un velēnpodzolētā glejaugsne (lieguma ziemeļu daļā).

Starpvalstu augšņu kartēšanas projektos visbiežāk lieto FAO (*Food and Agriculture Organization of the United Nations* - Apvienoto Nāciju Organizācijas Pārtikas un lauksaimniecības komiteja) augšņu klasifikāciju. Pēdējos gados Latvija sāk lietot arī šo klasifikācijas sistēmu, tomēr FAO augšņu klasifikācijas izveidošanas principi būtiski atšķiras no Latvijas augšņu klasifikācijas, un nav iespējams automātiski pāriet no vienas augšņu klasifikācijas uz otru (Nikodemus, 1998).

Pēc FAO augšņu klasifikācijas, pētāmajā teritorijā izplatītas *Eutric Gleysols*, *Gleyic Arenosols*, *Gleyic Podzols* uz smilts cilmiežiem. Augšņu grupu paskaidrojošs apraksts ietverts 2. tabulā.

2. tabula

Augšņu grupas

Augšņu grupa	paskaidrojums
<i>Podzols</i>	raksturīgs izteikts podzola un illuviālais horizonts; veidojušās uz smilšainiem nesaistīta materiāla cilmiežiem, arī uz fluvioglaciālajiem, limnoglaciālajiem u.c. nogulumiem; Latvijas augšņu klasifikācijā tām atbilst podzoli, podzolētā glejaugsne u.c.
<i>Arenosols</i>	raksturīgi vāji izveidoti augsnes horizonti uz smilts cilmieža; Latvijas augšņu klasifikācijā tām atbilst nepilnīgi izveidotā augsne u.c.
<i>Gleysols</i>	raksturīgs izteikts gleja horizonts 50 cm dziļā slānī; veidojušās anaerobos un pārmitros apstākļos uz dažādas ģenēzes nogulumiem reljefa pazeminājumos vai līdzenumos ar augstu gruntsūdens līmeni; Latvijas augšņu klasifikācijā tām atbilst podzolētā glejaugsne, glejaugsne u.c.
<i>Gleyic</i>	raksturīgs gleja vai glejots horizonts;
<i>Eutric</i>	raksturīga piesātinātība ar bāzēm;

1.4. TERITORIJAS BIOĻĢISKAIS RAKSTUROJUMS

Dabas lieguma Z daļās bioloģisko vērtību pirmējā izpēte veikta Pasaules Dabas fonda Latvijas pārstāvniecības projekta Nr. 4568 ietvaros, izstrādājot dabas aizsardzības plānu Latvijai, 1992. gadā.

2001. gada veģetācijas sezonā dabas liegumā un tā apkārtnē veikta sugu un biotopu inventarizācija projekta “Latvijas Īpaši aizsargājamo teritoriju sistēmas saskaņošanu ar EMERALD/NATURA 2000 aizsargājamo teritoriju tīklu” (saīsināti - “EMERALD projekts”) ietvaros.

2003. gadā, izstrādājot dabas aizsardzības plānu, eksperti analizēja informāciju no datu bāzēm, literatūras un projektu atskaitēm, inventarizēja teritoriju dabā. Lauka pētījumos izmantoja maršrutu metodi, cenšoties pēc iespējas izstaigāt visu teritoriju. Lauka darbos tika vērtēti arī teritoriju ietekmējošie pozitīvie un negatīvie faktori. Pētījuma rezultātus eksperti apkopoja atskaites formā.

1.4.1. Flora

Dabas liegums ietverts Ziemeļaustrumu ģeobotāniskajā rajonā, Austrumbaltijas apakšprovincē. Ģeobotāniskais rajons ietver Austrumlatvijas zemieni un Mudavas zemienes Abrenes nolaidenumu un Zilupes līdzenumu. Ģeobotāniskajam rajonam raksturīga liela meža augu sabiedrību daudzveidība, daudz pārmitru mežu un purvu, florā konstatētas 1168 paparžaugu un sēklaugu sugas (Kabucis, 1995).

Dabas lieguma augu sugas 2001. un 2003. gadā apsekoja Teiču valsts rezervāta botāniķe, Mag. ģeogr. Vija Kreile. Dabas liegumā konstatēto reto un aizsargājamo augu sugu aizsardzības statuss atainots 3.1. pielikumā. Kartē (3.2. pielikums) atzīmēti meža nogabali, kuros konstatētas retās un aizsargājamās augu sugas.

Ziedaugi un paparžaugi

Dabas lieguma veģetāciju veido Latvijā bieži sastopamas augu sugas. Floru pārstāv ģeobotāniskajam rajonam un biotopiem raksturīgas augu sugas. Kopā ar tipiskajām sugām, sastopami reti, apdraudēti un aizsargājami augi, arī Latvijas floras retumi. Konstatētas 11 Latvijas Sarkanajā Grāmatā iekļautas augstāko augu sugas, no kurām četrām piemērota 3. aizsardzības kategorija: divsēkļu grīslis *Carex disperma*, palu grīslis *C. paupercula*, platlapu cinna *Cinna latifolia*, Lietuvas ūdenszāle *Glyceria lithuanica*,; septiņu sugu aizsardzībai piemērota 4. kategorija: Baltijas dzegužpirkstīte *Dactylorhiza baltica*, Fuksa dzegužpirkstīte *Dactylorhiza fuchsii*, stāvlapu dzegužpirkstīte *Dactylorhiza incarnata*, plankumainā dzegužpirkstīte *Dactylorhiza maculata*, smaržīgā naktsvijole *Platanthera bifolia*, apdzira *Huperzia selago* un gada staipekņis *Lycopodium annotinum*. Visas 11 augu sugas iekļautas Latvijas Īpaši Aizsargājamo sugu sarakstā.

Konstatētās četras dzegužpirkstīšu sugas un smaržīgā naktsvijole biežāk aug mitrās meža laucēs, kā arī uz stīgām un meža ceļu malās. Apdzira un gada staipekņis aug mitros mežos. Šo augu sugu saglabāšanos var negatīvi ietekmēt hidroloģiskā režīma izmaiņas, mežistrāde un aktīva saimnieciskā darbība – ceļu būve u.c.

Četru augu sugu aizsardzības nodrošināšanai jāveido mikroliegumi: divsēkļu grīslis *Carex disperma*, palu grīslis *C. paupercula*, platlapu cinna *Cinna latifolia*, Lietuvas ūdenszāle *Glyceria lithuanica*. Šo sugu saglabāšanai ir nepieciešama dabiska mitra meža vide, nav vajadzīga un nav pieļaujama nekāda saimnieciskā darbība.

Eiropas Savienības Biotopu direktīvā iekļautas trīs sugas: platlapu cinna *Cinna latifolia*, apdzira *Huperzia selago* un gada staipekņis *Lycopodium annotinum*.

Sūnas

Liegumā konstatētas sešas retas un aizsargājamas sūnu sugas, divas no tām, ar 2. kategorijas aizsardzības statusu, iekļautas Latvijas Sarkanajā Grāmatā: trejdaivu bacānija *Bazzania trilobata* un īssetas nekera *Neckera pennata*.

Latvijas Īpaši Aizsargājamo sugu sarakstā iekļautas trīs sūnu sugas, kuru aizsardzības nodrošināšanai jāveido mikroliegumi: trejdaivu bacānija *Bazzania trilobata*, Hellera ķīllape *Anastrophyllum hellerianum* un gludkausiņa jungermanija *Jungermannia leiantha*.

Konstatētas divas retas sūnu sugas: tievā gludlape *Homalia trichomanoides* un Vulfā sfagns *Sphagnum wulfianum*.

Ķērpji

Konstatētas deviņas ķērpju sugas, četras no tām iekļautas Latvijas Sarkanajā Grāmatā, divu sugu aizsardzībai piemērota 1. kategorija un 2. kategorija, attiecīgi: olīvzaļā cetrēlija *Cetrelia olivetorum* un parastais plaušķķērpis *Lobaria pulmonaria*, 3. aizsardzības kategorija piemērota divām sugām: caurumainā menegacija *Menegazzia terebrata* un zvīņainā telotrēma *Thelotrema lepadinum*.

Sešas ķērpju sugas iekļautas Latvijas Īpaši Aizsargājamo sugu sarakstā: olīvzaļā cetrēlija *Cetrelia olivetorum*, parastais plaušķķērpis *Lobaria pulmonaria*, caurumainā menegacija *Menegazzia terebrata*, zvīņainā telotrēma *Thelotrema lepadinum*, kaķpēdiņu artonija *Arthonia leucopellea* un koraļveida parmiella *Parmeliella triptophylla*, no kurām četru sugu aizsardzības nodrošināšanai veidojams mikroliegums: caurumainā menegacija *Menegazzia terebrata*, zvīņainā telotrēma *Thelotrema lepadinum*, olīvzaļā cetrēlija *Cetrelia olivetorum* un koraļveida parmiella *Parmeliella triptophylla*.

Konstatēta viena reta ķērpju suga, kas aug tikai vecos un dabiski veidojušos mežos: *Lecanactis abietina*.

Viena dabas lieguma D daļā atrastā ķērpju suga – *Cladonia parasitica* ir Latvijai reta, iekļauta citu valstu aizsargājamo sugu sarakstos (piem. Zviedrija), Gruzdovas meži ir viena no divām nozīmīgākajām sugas atradnēm Latvijā (otra atradne atrodas Moricsalā).

Sēnes

2001. gada veģetācijas periodā dabas liegumā konstatētas divas sēņu sugas, kas iekļautas Latvijas Īpaši Aizsargājamo sugu sarakstā: tumšbrūnā cietpiepe *Phellinus ferrugineofuscus* un rožainā piepe *Fomitopsis rosea*, kuras aizsardzībai jāveido mikroliegums.

Visas dabas liegumā konstatētās sūnu, ķērpju un sēņu sugas ir ļoti jutīgas pret biotopu izmaiņām un aug tikai ilglaicīgos un bioloģiski vērtīgos mežos.

1.4.2. Fauna

Dabas liegumā konstatēto reto un aizsargājamo dzīvnieku sugu aizsardzības statuss atainots 4.1. pielikumā. Kartēs (4.2.1. un 4.2.2. pielikums) attēlotas retajām un aizsargājamām dzīvnieku sugām nozīmīgas teritorijas.

Bezmugurkaulnieki

Līdz pat 2001. gadam nav nekādu datu par dabas lieguma bezmugurkaulnieku faunu. Gandrīz visu lieguma teritoriju klāj slapji jauktie un skujkoku meži, purvaini meži. Biotopu analīze liecina, ka liegumā atrodams neliels skaits aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu.

Pirmo reizi bezmugurkaulnieku faunas inventarizāciju Gruzdovas mežos veica A. Karpa (06.07.2001.). Laika apstākļi bija nelabvēlīgi un netika konstatēta neviena reta bezmugurkaulnieku suga.

Otro ekspertīzi veica Dr. biol., asoc. prof. V. Spuņģis (16.06.2003.), laikā, kad ir vislielākā aktīvo bezmugurkaulnieku daudzveidība un tos visvieglāk konstatēt.

Vispirms tika izpētītas topogrāfiskās un satelītkartes, lai noskaidrotu nozīmīgām (aizsargājamām un retām) bezmugurkaulnieku sugām piemērotu biotopu esamību un izvietojumu dabas liegumā. Tika izvērtēta arī botāniķu un biotopu ekspertu sagatavotā

informācija. Nākošais pētījuma etaps bija teritorijas inventarizācija dabā. Vispirms eksperts novērtēja bezmugurkaulniekiem piemērotos biotopus, tad šajos biotopos tika meklētas retas un aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas. Sugas, kuras nevar noteikt ekspedīcijas laikā, tika ievāktas un vēlāk noteiktas, izmantojot dzīvnieku noteicējus un ekspertu konsultācijas.

2003. gadā dažos apšu meža nogabalos tika konstatētas divas vārpstiņgliemežu sugas - krokainais vārpstiņgliemezis *Macrogastra plicatula* un pelēkais vārpstiņgliemezis *Bulgarica cana* (4.2.1. pielikums). Abas sugas ir ietvertas Latvijas Īpaši Aizsargājamo sugu sarakstā, kā arī dabisko meža biotopu indikatorsugu sarakstā (Lārmanis 2000). Pelēkais vārpstiņgliemezis iekļauts arī Latvijas Sarkanajā grāmatā, 3. kategorijas sugu sarakstā. Minētās gliemežu sugas pētāmajā teritorijā ir plaši izplatītas lapkoku, īpaši apšu un jauktu koku mežos. Abas sugas Latvijā ir samērā plaši izplatītas un speciāli aizsardzības pasākumi tām nav nepieciešami.

Dabas lieguma austrumu malā, vecākā bērzā atrasta Latvijā īpaši aizsargājamās spožās skudras *Lasius fuliginosus* ligzda (4.2.1. pielikums).

Citas nozīmīgas bezmugurkaulnieku sugas netika atrastas. Mežos dominē mitriem mežiem tipiskas, bieži sastopamas bezmugurkaulnieku sugas.

Pašreizējā attīstības stadijā, meži dabas liegumā nav piemēroti retām un aizsargājamām bezmugurkaulnieku sugām. Saglabājot pētāmās teritorijas mežus, neveicot nekādu saimniecisku darbību, mežu bioloģiskā vērtība nākotnē ievērojami pieaugs, nodrošinot apstākļus arī bagātas bezmugurkaulnieku faunas attīstībai.

Putni

Dabas lieguma un tā apkārtnes ornitofaunu pētījuši Māris Strazds un Indulis Vanags. 2003. gada maijā un jūlijā teritoriju apsekojis Latvijas Universitātes Sistemātiskās Zooloģijas muzeja vadītājs Aivars Petriņš. Galvenie lauka pētījuma mērķi bija meklēt retās, Latvijā un Eiropā aizsargājamās putnu sugas, novērtēt biotopus, to dabiskumu, kā arī piemērotību putnu sugām, kuras līdz šim teritorijā nav izdevies konstatēt.

Pētāmajā teritorijā sastopami dažādi, galvenokārt pārmitri meža augšanas apstākļu tipi. Atbilstoši plašajam meža biotopu spektram, bagāta ir teritorijas ornitofauna.

Teritorijā, atbilstoši meža augšanas apstākļu tipiem un valdošajām koku sugām var nodalīt trīs putnu sabiedrības:

- 1) mitru priežu mežu putnu sabiedrība, tipiskās sugas ir žubīte *Fringilla coelebs*, sila strazds *Turdus viscivorus*, cekulzīlīte *Parus cristatus*, sīlis *Garrulus glandarius*, dižraibais dzenis *Dendrocopos major*, klajākās vietās: koku čipste *Anthus trivialis*, vietās ar biezu pamežu, ekotonos: dziedātājstrazds *Turdus phylomelos*, sarkanrīklīte *Erithacus rubecula* u.c., arī retākas sugas: meža balodis *Columba oenas*, mednis *Tetrao urogallus* (riests); biotopi piemēroti vakarlēpim *Caprimulgus europaeus* un bikšainajam apogam *Aegolius funereus*, bet minētās sugas nav konstatētas;
- 2) pārmitru egļu-bērzu-melnalkšņu mistroto audžu putnu sabiedrība, kur dominējošā koku suga lokāli, pat viena nogabala ietvaros, mainās, dominē egle, sugām visbagātākā putnu sabiedrība pētāmajā teritorijā, tipiskās putnu sugas ir žubīte *Fringilla coelebs*, melnais meža strazds *Turdus merula*, dziedātājstrazds *Turdus phylomelos*, paceplītis *Troglodytes troglodytes*, dižraibais dzenis *Dendrocopos major*, lauku balodis *Columbus palumba*, sarkanrīklīte *Erithacus rubecula*, lielā

zīlīte *Parus major*, pelēkā zīlīte *Parus montanus*, mizložņa *Certhya familiaris*, čunčiņš *Phylloscopus collybita*, vītītis *Phylloscopus trochylus*, sīlis *Garrulus glandarius*, zeltgalvītis *Regulus regulus*, riekstrozis *Nucifraga caryocatactes*, melnā dzilna *Dryocopus martius*, mežirbe *Tetrastes bonasia* u.c.; retās sugas: apodziņš *Glaucidium passerinum*, trīspirkstu dzenis *Picoides trydactylus*, mazais mušķērājs *Ficedula parva*;

- 3) pārmitru apšu- bērzu- melnalkšņu mistroto audžu putnu sabiedrība, mežos atsevišķu ošu, ozolu un egļu piejaukums, dominējošā koku suga lokāli, viena nogabala ietvaros, mainās, dominē apse, melnalksnis un bērzs, tipiskās putnu sugas ir svirlītis *Phylloscopus sibilatrix*, čunčiņš *Phylloscopus collibita*, vītītis *Phylloscopus trochylus*, žubīte *Fringilla coelebs*, melnais meža strazds *Turdus merula*, dziedātājstrazds *Turdus phylomelos*, paceplītis *Troglodytes troglodytes*, dzilnītis *Sitta europaea*, riekstrozis *Nucifraga caryocatactes*, melnā dzilna *Dryocopus martius*, lauku balodis *Columbus palumba*, sarkanrīklīte *Erithacus rubecula*, lielā zīlīte *Parus major*, zilzīlīte *Parus caeruleus*, dižknābis *Coccothraustes coccothraustes* u.c., retās sugas: baltmuguras dzenis *Dendrocopus leucotus*, pelēkā dzilna *Picus canus*, urālpūce *Strix uralensis*.

Pētāmajā teritorijā konstatētas 15 retas un aizsargājamas putnu sugas. Visas konstatētās putnu sugas iekļautas Latvijas Īpaši Aizsargājamo sugu sarakstā un Eiropas Savienības Putnu direktīvā. 9 putnu sugas iekļautas Latvijas Sarkanajā grāmatā, 11 putnu sugu aizsardzības nodrošināšanai veidojams mikroliegums, 11 putnu sugas iekļautas Bernes konvencijā.

Dabas liegumā konstatētas 15 Eiropas nozīmes aizsargājamas putnu sugas:

melns stārķis *Ciconia nigra*, aizsardzības nodrošināšanai 2002. gadā izveidots mikroliegums 19,9 ha platībā (491. kv. 3.,4.,5. un daļa 8. nog., projektējis M. Strazds) (4.2.1. pielikums); pēdējos gados šai ligzdā putni regulāri ligzdo, 2003.g. 10. augustā ligzdā novēroti 3 mazuļi (I.Vanags);

baltais stārķis *Ciconia ciconia*, nereti redzams riņķojam virs teritorijas, novērotas vairākas ligzdas gar teritorijas dienvidaustrumu robežu, pie mājvietām;

ķīķis *Pernis apivorus*, visai regulāri redzama, ligzdojoša suga. 2003. gada 19. jūlijā vairāki īpatņi redzēti teritoriālā izlidojumā, vēlāk arī medījam. Teritorijā ligzdo 1-2 pāri;

jūras ērglis *Haliaeetus albicilla*, 2003. gada 16. jūlijā dienas vidū novērots paceļamies no 497. kv. izlidojumā; šis īpatnis, spriežot pēc apspalvojuma, bija dzimumgatavību vēl nesasniedzis, apmēram 3-4 g. vecs (sāk ligzdot 5 g. vecumā); pēc uzriņķošanas lielā augstumā, tas attālinājās ziemeļaustrumu virzienā; sugas novērojums liek domāt, ka ar kaut ko teritorija tam ir pievilcīga, un pastāv iespēja nākotnē to šeit novērot atkal;

mednis *Tetrao urogallus*, 1996. gada 09. jūlijā 2 tēviņi (497.kv. 6.nog.), jāpieņem, ka riests medniekiem ir bijis zināms jau senāk; 2003. gadā uzskaitīti 5 gaiļi un 3 vistas; medņu riestu inventarizācijas rezultātā, ko veica M.Strazds 2002. gadā, teritorijā konstatēts viens medņu riests, M.Strazds ierosinājis izveidot mikroliegumu medņa riesta aizsardzībai dabas lieguma ziemeļaustrumu stūrī, 3. tabulā uzskaitīti un 4.2.1. pielikumā attēloti mikroliegumā un tā buferzonā ietveramie meža nogabali; 2003. gada oktobrī mikroliegums vēl nav izveidots un apstiprināts;

Medņa mikrolieguma un tā buferzonas kvartāli un meža nogabali

Mikroliegums 67 ha	Buferzona 73,3 ha
488.kv. 4.,8.,9. nogabals	488.kv. 1.-3.,5.-7. nogabals
489.kv. 4.,12.-17. nogabals	489.kv. 1.,11. nogabals
492.kv. 4.,5.,9.d*,10. nogabals	490.kv. 19.,20. nogabals
493.kv. 1.-7.,9. nogabals	492.kv. 1.-3., 6.-9.d.* nogabals
494.kv. 1.,9.,10. nogabals	493.kv. 8. nogabals
	494.kv. 2.-5.,11. nogabals
	498.kv. 1.-7.,18. nogabals
	499.kv. 1. nogabals

* - meža nogabala daļa

mežirbe *Bonasa bonasia* - visai bieži sastopama ligzdojoša suga; Valsts Meža dienesta Balvu virsmežniecības 2000.-2003. gada dzīvnieku uzskaitēs konstatēti 10-12 putni, 1999. gadā - 4, 1998. gadā 10 īpatņi;

dzērve *Grus grus*, ligzdo atsevišķās klajākās ļoti slapjās zonās, kas piegulst izcirtumiem, nav pārāk aizauguši un ir pārskatāmi, dažkārt pašos izcirtumos; ligzdojošo pāru skaits nav zināms, un nevar būt liels;

meža balodis *Columba oenas*, dzirdēts dziedam pie dobumiem divās vietās; viens īpatnis novērots riestojam (498. kv. 7. nog.) (I. Vanags), bet 2003. gada 16. jūlijā dziesma dzirdēta (503. kv. 6. nog.); ņemot vērā, ka teritorijā ir visai daudz ļoti vecu meža nogabalu ar dobumainiem kokiem, sevišķi priedēm, pāru skaits varētu būt lielāks nekā divi dzirdētie;

apodziņš *Glaucidium passerinum*, teritorijā līdz šim novērots tikai vienu reizi – 2001. gada pavasarī, kad 485.kv. rietumdaļā novērotājam pielidoja viens putns (I. Vanaga informācija); spriežot pēc biotopu piemērotības šai sugai, varētu ligzdot vismaz 3 pāri;

urālpūce *Strix uralensis*, līdz šim sastapta tikai vienu reizi, EMERALD projekta inventarizācijās, 2001. gadā; teritorijā varētu ligzdot vairāki pāri;

baltmuguras dzenis *Dendrocopos leucotos*, sugai piemēroti lapkoku meža nogabali izvietoti teritorijas dienvidu izvirzījumā, kur varētu ligzdot vismaz 1 pāris;

trīspirkstu dzenis *Picoides trydactylus*, visai raksturīga dzeņu suga pētāmajai teritorijai, jo piemērots biotops visai lielā platībā; varētu būt otrajā vietā skaita ziņā aiz dižraibā dzeņa *Dendrocopos major*; 2002. gadā M. Strazds ierosinājis viena mikrolieguma izveidošanu 490.kvartāla 2.-5., 7.-8. un 11.-12. nogabalā 8,7 ha platībā (4.2.1. pielikums), kas 2003. gada oktobrī vēl nav apstiprināts; 2003. gada 15. jūlijā 490.kv. dzirdēts bungojam viens īpatnis; varētu ligzdot vismaz 3-4 pāri;

melnā dzilna *Dryocopus martius*, visbiežāk sastopamā dzilnu suga, visai parasta ligzdotāja teritorijā;

pelēkā dzilna *Picus canus*, ligzdo atsevišķās vietās, visai parasta ligzdotāja teritorijā;

mazais mušķērājs *Ficedula parva*, teritorijā sastopams auglīgākos un slapjākos nogabalos, vietās, kur mazāk priežu.

Analizējot teritorijas biotopus un veicot lauka inventarizācijas, 2003. gadā nav izdevies konstatēt vairākas putnu sugas, kurām, spriežot pēc biotopiem, teritorijā vajadzētu būt:

gaigala *Bucephala clangula*, diezgan ievērojamais dobumaino koku skaits teritorijā un ezera tuvums (uz dienvidiem) liek domāt par šīs sugas iespējamu ligzdošanu;

mazais ērglis *Aquila pomarina*, par šīs sugas klātbūtni lika domāt teritorijas dienviddaļas daudzie lapu koku nogabali un plašās lauksaimnieciski aktīvi izmantotās teritorijas ap ezeru un tālāk uz dienvidiem no tā, kur visai labi barošanās apstākļi; līdzīga situācija ir teritorijas austrumu (dienvidaustrumu) malā; diemžēl 2003. gada jūlijā šī suga netika atrasta;

bikšainais apogs *Aegolius funereus*, teritorijā diezgan daudz šai sugai piemēroti meža nogabali – priežu niedrāji, tādēļ ļoti iespējams, ka kāds pāris, vismaz atsevišķos gados, ligzdo;

vidējais dzenis *Dendrocopus medius*, līdzīgi kā ar baltmuguras dzeni, piemērots biotops ir teritorijas dienviddaļā – daudzajos lapu koku nogabalos;

vakarlēpis *Caprimulgus europaeus*, meža nogabalos, kur valdošā koku suga ir priede – teritorijas centrālajā daļā un priežu jaunaudzēs ļoti iespējama sugas ligzdošana.

Zīdītāji

Informācija par dabas liegumā sastopamajām zīdītāju sugām saņemta no Valsts Meža dienesta, Balvu virsmežniecības. Oficiālās uzskaites rezultāti apkopoti 4.2. pielikumā. Pētāmajā teritorijā dzīvo šādi pārnadži: aļņi, stirnas un mežacūkas; sastopami baltais un pelēkais zaķis, lapsas, jenotsuņi, meža caunas un vāvere. Teritoriju regulāri apmeklē vilki un lūši. Jāatzīmē, ka teritorijā nav neviena bebra un ūdra, jo nav ūdensteču un ūdenstilpju.

Lidvāvere

Dabas liegumā atrodas vienīgā zināmā lidvāveres *Pteromys volans* (Linnaeus, 1758) atradne Latvijā. Tāpēc, izstrādājot dabas aizsardzības plānu un veicot teritorijas papildus izpēti, šīs sugas atradnei tika pievērsta īpaša uzmanība.

Liegumā lidvāvere pirmo reizi konstatēta 2001. gadā. Sugas klātbūtne noteikta izmantojot ekskrementu metodi: agrā pavasarī uz zemes vai vislabāk uz pēdējā sniega tiek meklēti lidvāveru raksturīgie, iedzeltenie ekskrementi (4.3. pielikums). Ziemas laikā tie uzkrājas zem kokiem, kuros lidvāveres barojas. Īpaši daudz ekskrementu uzkrājas zem kokiem, kuros atrodas lidvāveru midzeņi.

2001., 2002. un 2003. gadā, lieguma teritorijā atrasts tikai viens koks, zem kura ekskrementi uzkrājušies lielākā daudzumā. Tā ir apse ar dobumu (4.3. pielikums), kurā atrodas lidvāveres midzenis. Nedaudz ekskrementu atrasti arī zem citām apsēm, kas atrodas apmēram 100-200 m rādiusā ap dobumaino apsi. Šie koki tiek izmantoti kā barošanās vietas - ziemā un agrā pavasarī lidvāveres galvenokārt barojas ar lapu koku pumpuriem un spurdzēm. Dobumainais koks ar lidvāveres midzeni atrodas dabas lieguma ziemeļrietumu stūrī, 485 kvartālā (4.1.1. pielikums).

Liegums ir vienīgā un pirmā vieta Latvijā, kur atrasts koks ar lidvāveres apdzīvotu midzeni. Iepriekšējie atradumi saistīti ar midzeņu konstatēšanu jau nocirstos kokos. Bez tam, tā ir patlaban vienīgā zināmā vieta Latvijā, kuru lidvāvere apdzīvo vismaz vairākus

gadus pēc kārtas. Citās vietās, kur lidvāvere vizuāli novērota pēdējo 20-30 gadu laikā, atkārtoti sugas klātbūtni nav izdevies konstatēt.

Tomēr, šīs zināmās atradnes statuss ir neskaidrs, jo nav zināms to apdzīvojošo īpatņu skaits: viens dzīvnieks, viena ģimene vai neliela grupa.

Lai gan lidvāverēm piemēroti biotopi atrodas arī dabas liegumam tuvējā apkārtnē, sugas klātbūtne tajos nav konstatēta.

Lidvāveres apdzīvo jauktus, briestaudzes vecumu sasniegušas egļu-apšu un apšu-egļu audzes, kurās izaugušas arī otrā stāva egles (4.3. pielikums). Apses ir piemērotākais koks dobumu izveidošanai (to lidvāveres mēdz darīt arī pašas), bet egles lidvāverēm nepieciešamas kā aizsargs slēpjoties no dabiskajiem ienaidniekiem- pūcēm un meža caunām. Dabas liegumā šādu biotopu ir ļoti maz – tie aizņem apmēram 46 ha jeb 8 % no teritorijas (4.1.2. pielikums) un savā starpā ir izolēti. Pētāmajā teritorijā ir daudz salīdzinoši jaunas meža audzes, 76 ha jeb 12 % no teritorijas kopplatības, kuras nākotnē var kļūt piemērotas lidvāveres eksistencei (4.1.2. pielikums).

Lidvāvere ir reta un izzūdoša suga. Ierakstīta Baltkrievijas, Igaunijas, Baltijas reģiona un Ziemeļvalstu Sarkanajā grāmatā, Somijas un Eiropas Savienības Apdraudēto sugu sarakstā.

19. gs. sākumā lidvāvere bija izplatīta gandrīz visā Latvijas teritorijā, vairāk Vidzemē (Greve, 1909). Pēdējos gadu desmitos novērota tikai dažās vietās Alūksnes un Balvu rajonā (materiāli Latvijas zīdītājdzīvnieku atlantam, 1991-1996).

Latvija atrodas lidvāveres areāla dienvidrietumu perifērijā. Lidvāvere apdzīvo vecus un vidēji vecus jauktus apšu-egļu mežus, kur daudz dobumainu, galvenokārt apses koku. Lidvāvere ir dendrofila, tipiska dobumos dzīvojoša suga. Lodveida midziņu koku dobumos veido galvenokārt no ķērpjiem. Aktīva visu gadu, krēslas un nakts dzīvnieks. Ādas sānu krokas nodrošina spēju veikt planējošus lēcienus no koka uz koku. Riesto no marta beigām līdz aprīlim. Grūsnība ilgst ~ 35 dienas, var būt divi metieni gadā. Metienā no viena līdz četriem mazuļiem. Lidvāvere ir augēdājs. Ziemā pamatbarība ir bērzu un alkšņu jaunie dzinumi, un pumpuri, kā arī skujkoku pumpuri, skuju un čiekuri. Vasarā, koku lapas, jaunie dzinumi un sēklas.

19. gs. suga bija bieži sastopama Latvijā. Laikā no 1936. līdz 1978. gadam lidvāvere Latvijā konstatēta četrus virsmežniecību teritorijās (Tauriņš, 1982), savukārt 1990.-jos gados suga atradņu skaits krasi samazinājies. Lidvāveru skaita un areāla sarūkšana novērota arī Igaunijā (Timm, 1992) un Somijā (Anon., 1996).

Dzīvnieka izzušanas cēlonis ir intensīvā mežsaimniecība, mežaudžu koku sastāva un vecuma struktūras izmaiņas. Populācijas sarūkšana varētu būt saistīta arī ar plēsēju – meža caunu skaita pieaugumu.

Sugas aizsardzības nodrošināšanai jā saglabā tai piemēroti biotopi un dobumaini koki, jāveido ekoloģiskie koridori starp lidvāverei piemērotajiem biotopiem. Jāpēta sugas izplatība un jānoskaidro dzīvnieku saistība ar zināmajām dzīves vietām.

1.4.3. Biotopi

Dabas lieguma teritoriju gandrīz visā platībā aizņem mežs (91,5 % jeb 570,6 ha), tomēr tas nav viendabīgs gan valdošo koku sugu, gan augsnes auglīguma ziņā. Informācija par pētāmās teritorijas meža augšanas apstākļu tipiem ietverta 5.1. un

5.2. pielikumā. Teritorijā dominē slapjie meža augšanas apstākļu tipi – sākot no dumbrāja, niedrāja un beidzot ar slapjo vēri un slapjo damaksni, no gāršas līdz purvājam.

Dominējošais meža augšanas apstākļu tips ir niedrājs (42 %), vēris (18 %), slapjais vēris (16 %), dumbrājs (11 %), slapjais damaksnis (5 %), damaksnis (4 %), purvājs (2%), gārša (2 %), ļoti nelielās platībās sastopams lāns, slapjais mētrājs un slapjā gārša.

Priežu mežu vidējā bonitāte ir 3,9, egļu – 2,4, un bērzu – 1,6.

Teritorijas vidus- un ziemeļdaļā valda skujkoki – priedes un egles, kas aizņem apmēram 2/3 no platības. Priežu audzes dominē pašā teritorijas centrā, savukārt egļu vairāk izplatīta teritorijas austrumos un ziemeļdaļā gar dzelzceļu.

Virzienā no centrālās daļas lokveidā uz dienvidiem, dienvidrietumiem un rietumiem sākas auglīgi meža augšanas apstākļu tipi, kur dominē lapu koki. Šī auglīgā lapu koku daļa aizņem aptuveni vienu trešdaļu no teritorijas.

Vietām pārmitrajās meža audzēs izveidojušies nelieli sūnu purvi. Dabas lieguma D daļā izveidoti dažāda vecuma izcirtumi 24 ha kopplatībā (3,8 % no pētāmās teritorijas).

Pētāmās teritorijas biotopi klasificēti un aprakstīti atbilstoši Latvijas Biotopu klasifikācijai (Kabucis, 2001), Eiropas Savienības nozīmes biotopi nodalīti atbilstoši ES Biotopu Rokasgrāmatai (Kabucis, 2000). Teritorijas biotopu klasificēšanu un aprakstīšanu veica Mag. ģeogr. Vija Kreile un Balvu virsmežniecības meža ekoloģ Indulis Vanags.

19,8 ha jeb 3 % no teritorijas kopplatības pēc zemes izmantošanas veida un meža taksācijas datiem klāj augstais jeb sūnu purvs, kas pēc Latvijas biotopu klasifikācijas atbilst priežu purvājam. Izstrādājot dabas aizsardzības plānu, sūnu purvs atzīmēts kartēs un analizēts kā mežs. Jāatzīmē, ka biotops atbilst dabiska meža biotopa kritērijiem.

Kopējā meža platība dabas liegumā, vadoties pēc Latvijā pieņemtās biotopu klasifikācijas ir 590,4 ha jeb 94,7 %.

Biotopu saraksts un karte ievietoti 5.3. un 5.4. pielikumā. Pētāmajā teritorijā nodalītas 12 biotopu grupas, tās atainotas 4. tabulā. Teritoriju raksturojošas fotogrāfijas ietvertas 5.5. pielikumā.

4. tabula

Biotopu grupas pētāmajā teritorijā*

Nr. p.k.	biotopu grupas nosaukums	platība ha	% teritorijā
1	priežu sausieņu meži;	6,9	1
2	egļu sausieņu meži	21,2	3
3	bērzu sausieņu meži	73,4	12
4	apšu sausieņu meži	21,2	3
5	jauktu koku sausieņu meži	11	2
6	priežu slapjie meži	255,3	41
7	egļu slapjie meži	94	15
8	bērzu slapjie meži	63,2	10

9	melnalkšņu slapjie meži	16,5	3
10	jauktu koku slapjie meži	27,7	4
11	Izcirtumi	24	4
12	kvartālstīgas	9,1	2
	kopā	623,5	100

* - meža biotopu grupās ietvertas arī jaunaudzes;

Aizsargājamās meža platības

Pētāmajā teritorijā sastopamas bioloģiski vērtīgas meža audzes. Lielas pētāmās teritorijas platības pirms ~200 gadiem degušas meža ugunsgrēkā un kopš tā laika attīstījušās gandrīz netraucētas.

Vairums mežaudžu dabas liegumā, vērtējot pēc audzes struktūras un netraucētiem mežiem raksturīgu indikatorsugu sastopamības, ir tuvas pirmatnēja meža stāvoklim.

Pētāmajā teritorijā konstatēts viens Latvijā īpaši aizsargājams biotops – lapkoku slapjie meži ar attālvārpu grīslī *Carex remota* (502. kv. 5. nog. daļā un 496. kv. 11. nog. daļā), biotops nav izplatīts visā meža nogabala platībā, bet veido nelielus laukumus 2,8 ha kopplatībā (5.6. pielikums).

Balvu virsmežniecības meža ekoloģs I. Vanags 2002. gadā inventarizēja dabas lieguma. Konstatēti potenciālie dabiskie meža biotopi un dabiskie meža biotopi 297,2 ha jeb 52 % no meža kopplatības (5.6. un 5.7. pielikums).

2003. gadā, dabas aizsardzības plāna izstrādes ietvaros, I. Vanags apsekoja pētāmās teritorijas meža nogabalus, kuru vecums pārsniedz 50 gadus un kuros iepriekš nebija konstatēti dabiskie meža biotopi. Apsekošana tika veikta, izmantojot “Mežaudžu atslēgas biotopu inventarizācijas metodiku”. Visā pētāmajā meža teritorijā veica meža nogabalu atbilstības Eiropas Savienības nozīmes meža biotopiem izvērtēšanu (5.6. un 5.7. pielikums).

Apkopojot 2002. un 2003. gada teritorijas apsekošanas rezultātus, dabas liegumā konstatēti 305,0 ha (52% meža kopplatības) potenciāli dabiskie meža biotopi un dabiskie meža biotopi, no kuriem: skujkoku mežs- 2,9 ha, mistrots skujkoku – lapu koku mežs - 27,2 ha, citu lapu koku mežs - 29,8 ha, slapjie melnalkšņu meži – 33,4 ha, egļu un mistrotie slapjie egļu meži – 82,7 ha, slapjie priežu un bērzu meži – 129 ha.

Izvērtējot meža biotopu atbilstību Eiropas Savienības aizsargājamo biotopu statusam, tie konstatēti 384 ha platībā (65 % meža no kopplatības):

- boreālais mežs – 61 ha (10% meža kopplatības);
- melnalkšņu staignāji – 38 ha (6 % meža kopplatības);
- purvaini meži – 285 ha (48 % meža kopplatības);

Jāatzīmē, ka visi šie biotopi ir Eiropas Savienības nozīmes prioritārie biotopi.

5.6. pielikumā ietvertajā pētāmās teritorijas kartē atzīmēti visi aizsargājamo meža biotopi. Bioloģiski vērtīgās meža audzes klāj 392 ha jeb 66 % no meža kopplatības.

Bioloģiski vērtīgo meža platību aizsardzības nodrošināšanai nav jāveic nekādi apsaimniekošanas pasākumi, proti, jāļauj vērtīgajām mežaudzēm dabiski attīstīties.

1.5. TERITORIJAS SOCIĀLEKONOMISKAIS RAKSTUROJUMS

Dabas liegums klāj 623,5 ha, aizņemot 2 % no Susāju pagasta platības. Dabas liegumā meža zeme aizņem 570,6 ha jeb 91,5% teritorijas, 24 ha jeb 3,8% izcirtumi, 19,8 ha jeb 3,2% sūnu purvi un 9,1 ha jeb 1,5 % kvartālstigas (6. pielikums).

1.5.1. Demogrāfiskā analīze (iedzīvotāji, nodarbinātība)

Lieguma teritorija ir neapdzīvota, teritorija ap liegumu mazapdzīvota (viensētas, nelieli ciemi). Lielākā un tuvākā apdzīvotā vieta ir Viļakas pilsēta (~10 km), vietējas nozīmes centri Kuprava un Žīguri. Dabas liegumu apmeklē ogotāji no tuvākās apkārtnes, ļoti reti – dabas tūristi. Medību sezonā teritoriju apmeklē mednieki. Ziemās, kad dabas lieguma jaunpievienotajā (1999. 15.06. MK noteikumu Nr. 212 grozījumi – 21.10.2003.) daļā (lieguma platības dienvidos) veica mežstrādes darbus, cērtamajos meža nogabalos darbojās mežstrādnieki.

1.5.2. Teritorijas izmantošanas veidi

1.5.2.1. Tūrisms un atpūta

Susāju pagasta teritorijas plānojumā (1999-2011) paredzēts izveidot ekotūrisma taku "Pie neskartās dabas Susāju pagastā". Maršruts stiepjas cauri visam Susāju pagastam, savā ceļā iezīmējot vērtīgākos pagasta kultūras pieminekļus un dabas vērtības. Paredzētās takas garums ir ~ 22 km. Viens perspektīvās takas posms paredzēts arī dabas liegumā, paralēli dzelzceļam (Pitalova-Rīga), pa kvartālstigu.

Patreiz dabas liegumā nenotiek ar tūrismu saistītas aktivitātes. Tūrisms dabas liegumā nav atbalstāms, bet ir pieļaujamas izglītojoša rakstura ekskursijas nelielās grupās (līdz 5 cilvēkiem), gida pavadībā. Tūrisma maršruti nedrīkst skart melnā stārķa aizsardzībai izveidotā mikrolieguma teritoriju.

1.5.2.2. Mežsaimniecība

Skatoties uz plašajām meža platībām dabas liegumā un tā apkārtnē, var rasties loģisks secinājums, ka teritorijā intensīvi noris mežizstrāde. Šāds secinājums var rasties, nepazīstot teritorijas īpatnības.

Augstais ūdens līmenis vairāku gadsimtu garumā ir traucējis veikt mežizstrādes darbus, saglabājot mazskartas, bioloģiski vērtīgas meža platības.

Mežizstrāde līdz pat 19. gs. sešdesmitajiem gadiem tika balstīta uz šaursliežu dzelzceļa tīkla pamata, bet Gruzdovas mežu purvainuma un arī salīdzinoši nelielās platības dēļ šaursliežu dzelzceļa atzars šeit netika uzbūvēts. Tas nozīmē, ka mežizstrādes apjoms, salīdzinot ar 18. gs., būtiski nepalielinājās.

Meža ciršana apmēram līdz 20. gs. sākumam, kad tika pabeigta dzelzceļa (Pitalova-Sita-Rīga) būvēšana, bija ekstensīva un galvenokārt bija nepieciešama tikai vietējo iedzīvotāju vajadzībām (malka, būvmateriāli). Pēc dzelzceļa uzbūvēšanas paredzēja mežsaimniecisko aktivitāšu pieaugumu, jo turpat netālu Žīguros sāka veidoties mežizstrādes centrs, tomēr teritorijas paaugstinātais ūdens līmenis traucēja izvērst plašus mežizstrādes darbus.

Situācijai vajadzēja mainīties, kad mežizstrādes vajadzībām šaursliežu dzelzceļa vietā sāka izmantot autotransportu, kas Latvijas vēsturē pēc 2. pasaules kara cieši saistīts ar plašiem meliorācijas un ceļu būves darbiem. Pēc izpētes darbiem tika secināts, ka neatmaksājamas realizēt sarežģīto meliorācijas projektu, kur blīvajam meliorācijas grāvju tīklam jāšķērso aktīvi izmantotais dzelzceļa uzbērums. Protams, neskatoties uz ceļu trūkumu un augsto ūdens līmeni, mežizstrāde notika ziemā, sala apstākļos un intensīvāk nekā jebkad agrāk, bet tomēr salīdzinoši mazākos apmēros kā citās Žīguru mežniecības teritorijās.

Apmēram 1990. gadā Gruzdovas mežos bija tāds pieaugušu un pāraugušu mežu īpatsvars, ka toreizējie mežsaimnieki, vadoties no mežsaimniecībā pieņemtās prakses, bija spiesti, neskatoties uz objektīvām grūtībām, pieņemt lēmumu par mežizstrādes apjomu palielināšanu tagadējā dabas liegumā un tā apkārtnē.

Vienlaicīgi ar plānotajiem mežizstrādes darbiem, tika iegūta informācija, ka šiem mežiem ir ļoti liela bioloģiskā vērtība, kā rezultātā 1996. gada 12. decembrī Susāju pagasta padome pieņēma lēmumu par kompleksā dabas lieguma "Gruzdovas purvājs" izveidošanu.

Visos dabas lieguma dabiskajos meža biotopos (DMB) un potenciālajos DMB nenotiek mežizstrāde, saskaņā ar 2000. gada 7. februārī noslēgto Nodomu protokolu starp VAS "LVM" un Valsts Meža Dienestu, kas paredz, ka VAS apsaimnieko (P)DMB tā, lai saglabātos tajos esošās dabas vērtības.

SIA "Kīra", pamatojoties uz ilgtermiņa līgumu, ziemas periodā tagadējā dabas lieguma D daļā (iepriekš – potenciālā dabas lieguma papildteritorija) veica mežizstrādes darbus. Ciršanas apjoms bija 4000 m³ gadā, ieskaitot kopšanas cirtes.

2003. gadā SIA "Kīra" dabas lieguma D daļā veica kopšanas cirtes, pabeidza iesāktās cirtes. Ievērojot, ka dabas lieguma potenciālā papildteritorija tiks pievienota dabas liegumam, 2003. gadā netika plānotas jaunas cirtes.

VAS "LVM" Ziemeļlatgales mežsaimniecība ir informēta par dabas lieguma paplašināšanu un iekļaušanu *NATURA 2000* vietu sarakstā, tāpēc potenciālajā papildteritorijā netika plānota mežizstrāde 2004. gadā. 2003. gada rudenī tika gaidīts MK lēmums par projektu "Grozījumi Ministru Kabineta 1999. gada 15. jūnija noteikumos Nr. 212 "Par dabas liegumiem" (izsludināti VSS 19.12.2002.), kas noteiktu potenciālās papildteritorijas turpmāko aizsardzības statusu un robežu izmaiņas. 2003. gada 21. oktobrī Ministru kabinets nobalsoja par dabas lieguma "Gruzdovas meži" paplašināšanu.

1.5.2.3. Medības

Informācija par medībām dabas liegumā un tā apkārtnē atrodama sākot no 2. pasaules kara beigām.

Līdz pagājušā gadsimta deviņdesmitajiem gadiem teritorijā medīja Padomju saimniecības "Viļaka" mednieku kolektīvs. Pēc tam, vairākus gadus teritorija netika apmedīta, līdz 1999. gada rudenī Žīguru virsmežniecība noslēdza medību platību nomas līgumu ar mednieku kolektīvu "Melnais rūcis", kurš tagad ir vienīgais medību tiesību lietotājs visā dabas liegumā "Gruzdovas meži" un tuvākajā apkārtnē.

Medības dabas liegumā pēdējos 20 gadus nav bijušas intensīvas. Medības šeit notiek tikai tad, kad citur nav izdevies ielenkt nevienu dzīvnieku. Medību kolektīvs

“Melnais rūcis” dabas liegumā un tā apkārtnē medī aļņus un mežacūkas, bet sekmīgas ir bijušas tikai mežacūku medības (nomedītas ~10). Aļņu medību sezonā parasti nav sasaluši ceļi, kas apgrūtina iebraukšanu “Gruzdovas mežos” un līdz ar to arī samazina medību sekmes.

No pārnadžiem teritorijā ir sastopami: aļņi, mežacūkas un stirnas. Teritorijā uzturas lapsas, pelēkais un baltais zaķis, jenotsuņi, vāveres un meža caunas. Sastopamas arī medījamās putnu sugas: mednis, mežzirbe, sloka, bet to medīšana pēdējos gados nav veikta.

Teritoriju regulāri apmeklē vilki un lūši, ir bijuši mēģinājumi ielenkt šos dzīvniekus, bet sekmīgas medības nav notikušas.

Dabas liegumā un tā apkārtnē notiekošās medības to pašreizējā izpausmē neietekmē teritorijas dabas vērtības un bioloģisko daudzveidību. Uzlabojot piekļūšanas iespējas dabas liegumam - rekonstruējot meža ceļu gar teritorijas dienvidu robežu, paredzams medību intensitātes pieaugums.

1.5.2.4. Citi teritorijas izmantošanas veidi

Vietējie iedzīvotāji dabas liegumu un tā apkārtni jau izsenis izmanto ogošanai un sēņošanai. Ogošana un sēņošana nenotiek plašos apmēros un minimāli ietekmē teritorijas dabas vērtības. Meža ceļa rekonstrukcija gar dabas lieguma D robežu uzlabos piekļūšanas iespējas dabas liegumam, tāpēc nākotnē iespējams ogotāju un sēņotāju skaita pieaugums.

1.6. INFORMĀCIJAS AVOTI

Literatūras saraksts

- Āboltiņš O., Brangulis A.J. (redaktori), 2002.** Latvijas ģeoloģiskā karte, mērogs 1:200 000, 44.-45.-54. lapa – Alūksne-Viļaka-Valka, Paskaidrojuma teksts un kartes. Rīga: Valsts ģeoloģijas dienests, 64 lpp.
- Anon., 1996.** Liito-Orava Suomessa. WWF-Finland. Helsinki: 80.
- Dabas aizsardzības plāns Latvijai, *WWF project 4568: Conservation plan for Latvia. Final report, 1992.*** Rīga: LU Ekoloģiskais centrs, 141.
- Gavrilova G., Šulcs V. 1999.** Latvijas vaskulāro augu flora. Taksonu saraksts. Rīga: Latvijas Akad. b-ka. 135 lpp.
- Greve K., 1909.** Sugtiere Kur-, Liv-, Estlands. Rīga: 183 lpp.
- Kabucis I., 1995.** Ģeobotāniskie rajoni. -Latvijas Daba. Enciklopēdija. **2.** Rīga: Latvijas Enciklopēdija, 136.
- Kabucis I., 2000.** Biotopu rokasgrāmata. Rīga: LDF, 160 lpp.
- Kabucis I (red.), 2001.** Latvijas biotopi. Klasifikators. Rīga: LDF, 96 lpp.
- Kalniņa A., 1995.** Klimatiskā rajonēšana. -Latvijas Daba. Enciklopēdija. **2.** Rīga: Latvijas Enciklopēdija, 245-246.
- Karšu pielikums., 1998.** -Latvijas Daba. Enciklopēdija. **6.** Rīga: Preses Nams, 598 lpp.
- Kavacs G. (atb. red.) 1998.** Dzīvās dabas taksonu latvisko nosaukumu rādītājs. - Latvijas Daba. Enciklopēdija. **6.** Rīga: Preses nams, 187-245.
- Latvijas autoceļu atlants., 2002.** Rīga: Karšu izdevniecība Jāņa sēta, 340 lpp.
- Latvijas ģeogrāfijas atlants (red. Krūmiņš), 1999.** Rīga: Karšu izdevniecība Jāņa sēta, 39 lpp.
- Latvijas Sarkanā grāmata. 1998.** Spuris Z. (red.). Retās un apdraudētās augu un dzīvnieku sugas. 4. sēj. Bezmugurkaulnieki. Rīga, LU Bioloģijas institūts, 388 lpp
- Latvijas Sarkanā grāmata. 2000.** Andrušaitis G. (red.). Retās un apdraudētās augu un dzīvnieku sugas. 6. sēj. Putni un zīdītāji. Rīga, LU Bioloģijas institūts: 200.
- Lārmanis V., Priedītis N., Rudzīte M. 2000.** Mežaudžu atslēgas biotopu rokasgrāmata. Rīga, Valsts Meža dienests: 127 lpp.
- Materiāli Latvijas zīdītājdzīvnieku atlantam, 1991-1996.**
- Nikodemus O., 1998.** FAO augšņu klasifikācija. -Latvijas Daba. Enciklopēdija. **6.** Rīga: Preses Nams, 401.
- Pastors A., 1995.** Hidroloģiskā rajonēšana. -Latvijas Daba. Enciklopēdija. **2.** Rīga: Latvijas Enciklopēdija, 148-151.
- Račinska I., 2002.** Rokasgrāmata īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plānu izstrādātājiem. Rīga: Ulma, 96 lpp.
- Rudzīte M. 1999.** Latvijas zemesgliemeži. Rīga, Gandrs, 148 lpp.

Sugu un biotopu aizsardzība Latvijā., 2001. Rīga: VARAM, sagatavoja SIA “Dumpis”, 48 lpp.

Susāju pagasta attīstības plāns., 1999. Susāji: Susāju pagasta padome, SIA “Saime plus”, 138 lpp.

Susāju pagasta teritorijas plānojums 1999-2011., 1999. Susāji: Susāju pagasta padome, SIA “Saime plus”, 70 lpp.

Tauriņš E., 1982. Latvijas zīdītājdzīvnieki. Rīga: 255 lpp.

Timm U., 1992. Lendorav. –Esti Loodus. 1:21-22

Interneta adreses

www.lva.gov.lv - Latvijas vides aģentūras mājas lapa

www.lvm.gov.lv - VAS “Latvijas valsts meži” mājas lapa

www.vidm.gov.lv - Vides ministrijas mājas lapa

Citi informācijas avoti

Latvijas Dabas fondam adresētā, 2003.21.07. Latvijas Dzelzceļa Kravu pārvadājumu pārvaldes atbildes vēstule Nr. DK-9/31 “Par informācijas apmaiņu dabas aizsardzības plāna izstrādes nodrošināšanai.

Projekta “**Latvijas īpaši aizsargājamo teritoriju sistēmas saskaņošana ar EMERALD/NATURA 2000 aizsargājamo teritoriju tīklu**” lauka darba anketas. Projekta norises laiks 2001-2003. gads, izpildītājs Latvijas Dabas fonds, finansētājs *DANCEE*.

II DAĻA. TERITORIJAS NOVĒRTĒJUMS

2.1. TERITORIJA KĀ VIENOTA DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA UN TO IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Pētāmā teritorija ir mazskarta, klāta ar bioloģiski vērtīgiem purvainiem mežiem, boreāliem mežiem un melnalkšņu staigņājiem. Konstatētas ķērpju sugas, kas aug tikai vecos, mazskartos mežos. Mežs novērtēts kā izcils šāda tipa mežs ar minimāli ietekmētu dabisko struktūru, vienīgās cilvēka darbības pēdas ir sen cirstas stigas. Mežs pēc vecuma lielākajā tā platībā ir tuvs tādām, kuru dēvē par pilnīgi dabisku. Šādi biotopi veido dzīvotnes daudzām organismu grupām.

Dabas liegumā konstatēti vairāki Latvijā un Eiropā aizsargājami meža biotopi un sugas. Bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgās platības klāj 535 ha jeb 86 % no dabas lieguma kopplatības (7. pielikums).

55,4 ha jeb 8,7 % no teritorijas kopplatības klāj samērā jaunas mežaudzes un jaunaudzes, kas vairāk izplatītas dabas lieguma D daļā un nelielās platībās – Z daļā (7. pielikums).

Tikai nelielas platības (33,1 ha jeb 5,3 % no teritorijas kopplatības) aizņem cilvēka veidoti biotopi: kvartālstigas un dažāda vecuma izcirtumi, kas koncentrēti dabas lieguma D daļā.

Svarīgi bioloģiski vērtīgo dabas lieguma nefragmentēt, neveicot mežizstrādi visā teritorijā, tādējādi ļaujot mežam dabiski attīstīties. Laika gaitā palielināsies arī mazvērtīgāku mežaudžu bioloģiskā vērtība dabas lieguma D daļā.

Ieteicamais teritorijas aizsardzības statuss un robeža

Apkopojot 2003. gada pētījumu rezultātus un konsultējoties ar darbā iesaistītajiem ekspertiem, teritorijai noteikts ieteicamais aizsardzības statuss – **dabas liegums**, visā tās platībā (623,5 ha).

Pozitīvie faktori dabas vērtību saglabāšanai

Apgrūtinātās piekļūšanas iespējas, sliktā ceļu infrastruktūra, kas nodrošinājusi minimālu antropogēnu ietekmi teritorijā.

Dabas lieguma teritorija nav meliorēta, tai raksturīgs stabils hidroloģiskais režīms. Vērtējot mežaudzes pēc to bioloģiskās daudzveidības, ko lielākoties nosaka audzes vecums un notikušās saimnieciskās darbības zemā intensitāte, jāsecina, ka šī teritorija ir gandrīz neskarta, tikai tās dienvidu daļā veiktas cirtes.

Negatīvie faktori dabas vērtību saglabāšanai

Mežsaimnieciskā darbība pēdējās desmitgadēs, izveidoti izcirtumi dabas lieguma D daļā, izstrādājot kailcirtēs vairākus bioloģiskās daudzveidības ziņā izcilus meža nogabalus. Pētāmās teritorijas bioloģisko vērtību saglabāšana un uzturēšana nav savienojama ar mežizstrādes veikšanu.

Potenciāls, dabas vērtību negatīvi ietekmējošs, ārējs faktors ir aizsāktā meža ceļa rekonstrukcija gar dabas lieguma D robežu (1. attēls 12. lpp.). Rekonstruētais ceļš tieši neietekmēs dabas vērtības pētāmajā teritorijā. Nākotnē noteikti palielināsies ogotāju, sēņotāju un mednieku skaits, jo uzlabosies piekļūšanas iespējas teritorijai. Izstrādājot monitoringa programmu dabas lieguma dabas vērtību ikgadējai novērtēšanai, jāņem vērā jaunā ceļa netiešā ietekme.

2003. gadā, veicot teritorijas bioloģisko vērtību izpēti, nav konstatēti citi, dabas vērtības negatīvi ietekmējoši faktori.

2.2. BIOTOPI KĀ DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA, TO SOCIĀLEKONOMISKĀ VĒRTĪBA UN TOS IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Ievērojot, ka dabas aizsardzības plānā jāanalizē pēc iespējas visi biotopi un tiem piemītošās vērtības, teritorijas biotopi nodalīti divās grupās: bioloģiski daudzveidīgi, dabiski biotopi un antropogēnas izcelsmes biotopi. Antropogēnās izcelsmes biotopi nesekmē bioloģiskās daudzveidības palielināšanos pētāmajā teritorijā, tiem piemīt neliela sociālekonomiskā vērtība.

DABISKI BIOTOPI

Mežs

dabas aizsardzības vērtība

Meži nodrošina ar skābekli plašu apkārtni un nodrošina ūdens filtrēšanu. Bioloģiski daudzveidīgās, vecās un ilglaicīgās mežaudzes ir dabas aizsardzības vērtība. Veido dzīvotni tipiskām, retām un aizsargājamām sugām. Bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgas platības veido 535 ha jeb 91 % no dabas lieguma mežiem (apakšnodaļa 1.4.3. un 7. pielikums). Latvijā un Eiropā aizsargājami meža biotopi klāj 392 ha jeb 66 % no mežu kopplatības dabas liegumā. 305 ha platībā jeb 52 % no meža kopplatības veido potenciālie DMB un DMB. Jāatzīmē, ka tikai 3,5 % no valsts mežiem Latvijā atbilst dabiska meža biotopa kritērijiem. Eiropas Savienībā aizsargājami meža biotopi klāj 384 ha jeb 65 % no mežu kopplatības dabas liegumā.

Mežos daudz bioloģisko daudzveidību vairojošu elementu - kritālas, trupoša koksne, dobumaini koki u.c. Lielās platībās sastop bioloģiskajai daudzveidībai svarīgas struktūras – resnākus, bieži iepriekšējās ģenerācijas kokus, koku stubeņus, kritālas ar izvērstiem sakņu vainagiem, kā arī nolauztus, ilgstoši slīpus kokus u.tml. Retums nav izgāztu koku sakoncentrējumi, atvērumi vainaga klājā, pastāvīgi pārplūstoši laukumi, koki uz ciņiem.

Nelielās augsto jeb sūnu purvu platības (19,8 ha), kas pēc Latvijas biotopu klasifikācijas atbilst priežu purvājiem ir dzīvotne daudzām tipiskām, retām, aizsargājamām un specifiskām (piemēram, rasene) augu un dzīvnieku sugām. Plašajās meža platībās dažādo ainavu un paaugstina bioloģisko daudzveidību teritorijā.

sociālekonomiskā vērtība

Vislielākā sociālekonomiskā vērtība piemīt koksnes krājai, salīdzinoši sarežģītās piekļūšanas iespējas teritorijai sadārdzina izdevumus mežizstrādes veikšanai. Ilgākā laika posmā vērtība ir sabiedrības izglītošanas iespējām: dabas tūrisms, vizuāli augstvērtīgas tuvplāna ainavas, iespējas fotografēt. Vietējiem iedzīvotājiem pārmitrie meži ir vērtīgas un iecienītas ogošanas un sēņošanas vietas. Priežu purvāju atklātākajās vietās plašas dzērveņu un zīleņu audzes. Teritorija ir piemērota zinātnisko pētījumu veikšanai.

ietekmējošie faktori

Būtiski negatīvi dabas vērtību ietekmējoši faktori ir mežizstrāde. Darba gaitā nav konstatēti faktori, kas negatīvi ietekmētu priežu purvāju atklātās platības. Svarīgi ir uzturēt pašreizējo hidroloģisko režīmu un neveikt mežizstrādi.

ANTROPOGĒNAS IZCELSMES BIOTOPI

Dažās antropogēni ietekmētajās platībās konstatētas retas un aizsargājamas sugas, bet tas nenozīmē, ka nākotnē jāpalielina antropogēnas izcelsmes biotopu platības. Jāatzīmē, ka dabas vērtības antropogēnas izcelsmes biotopos pētāmajā teritorijā nav salīdzināmas ar dabiskas izcelsmes biotopu bioloģiskajām vērtībām.

Kvartālstigas

dabas aizsardzības vērtība

Veido nelielus, atklātus koridorus, zemsedzē sastopamas vairākas orhideju dzimtas augu sugas.

sociālekonomiskā vērtība

Nelielās atklātās joslas ir labi orientieri lielajā meža masīvā, atvieglo pārvietošanās iespējas cilvēkiem un dzīvniekiem.

ietekmējošie faktori

Kvartālstigas pakāpeniski aizaug ar krūmiem un kokiem.

Izcirtumi

dabas aizsardzības vērtība

Atklātās izcirtumu platības veido jaunas nišas augu un dzīvnieku sugām, un nākotnē šajā teritorijā var atjaunoties mežs. Jāuzsver, ka meža nociršana ir būtiska negatīva ietekmēšanās dabiskajos procesos. Izcirtumi nav bioloģiski vērtīgas platības, nākotnē dabas lieguma D daļā nav pieļaujama jaunu izcirtumu veidošana. Izcirtumos un to tuvumā konstatētas dzērves, tomēr izcirtumu dabas vērtības ne tuvu nelīdzinās dabiska meža bioloģiskajām vērtībām.

sociālekonomiskā vērtība

Izcirtumiem piemīt potenciāla sociālekonomiska vērtība - vieta, kur var attīstīties jauns mežs. Zinātniekiem ir iespēja novērot sekundārās sukcesijas stadijas, tomēr bioloģiski vērtīgu mežaudžu nociršana neatsver zinātniskās intereses.

ietekmējošie faktori

Izcirtumu veidošana dabas lieguma D daļā būtiski degradē bioloģiskās vērtības.

5. tabulā apkopota informācija par Latvijā un Eiropas Savienībā aizsargājamo meža biotopu dabiskumu un retumu Latvijā, tipiskumu reģionā un jutību pret antropogēnajiem faktoriem.

5. tabula

Aizsargājamo meža platību dabiskums un retums Latvijā, tipiskums reģionā un jutība pret antropogēnajiem faktoriem

Biotops	dabisks	rets	tipisks	jūtīgs
lapkoku slapjie meži ar attālvārpu grīslī <i>Carex remota</i>	2	3	2	3
boreālais mežs	3	3	3	2
melnalkšņu staignāji	3	3	3	3
purvaini meži	3	2	3	3

1 – nav/gandrīz nav;

2 – samērā;

3 – ļoti;

2.3. SUGAS KĀ DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA, TO SOCIĀLEKONOMISKĀ VĒRTĪBA UN TĀS IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

dabas aizsardzības vērtība

Dažādie, bioloģiski vērtīgie meža biotopi nodrošina dzīvotni tipiskām retām un aizsargājamām sugām. Teritorijā konstatētās 46 retas un aizsargājamas augu un dzīvnieku sugas, to aizsardzībai piemērotas dažādas kategorijas vairākos Latvijas aizsargājamo sugu sarakstos. Jāatzīmē, ka vairākas sugas tiek aizsargātas ne vien Latvijā, bet arī ārpus tās robežām. Pētāmajā teritorijā konstatēta vienīgā lidvāveres atradne Latvijā. Meži izcili piemēroti dzeņiem un pūcēm.

sociālekonomiskā vērtība

Galvenā sugu sociālekonomiskā vērtība ir to nozīme cilvēku izglītošanā un ētiskas vērtību sistēmas veidošanas pamatā.

Vietējiem iedzīvotājiem ļoti vērtīgs pārtikas un sezonāls peļņas avots ir dzērveņu audzes. Medniekiem vērtība ir medījamās dzīvnieku sugas.

ietekmējošie faktori

Augu un dzīvnieku sugu eksistences būtisks priekšnosacījums ir piemērota dzīvotne. Potenciāli draudi dzīvnieku sugām var būt medību intensitātes pieaugums, pēc meža ceļa rekonstrukcijas, kas atvieglos piekļūšanas iespējas teritorijai.

Mežsaimnieciskā darbība ir būtisks teritorijai raksturīgo un tipisko, reto un aizsargājamo sugu negatīvi ietekmējošs faktors. Teritorijā dominē ēnu mīlošas augu sugas, tāpēc mežizstrāde krasi samazina tipisko, reto un aizsargājamo augu sugu skaitu. Tāpat, putniem nepieciešami dabiski meži. To putnu sugu daudzveidība, kuri izmanto zonu no zemes līdz koku vainaga lejasdaļai, ir tieši atkarīga no neskartu mežu platībām.

Lidvāveru skaita un izplatības sarukums Latvijā vērojams jau kopš 19. gs. Galvenais iemesls ir mežsaimnieciskā darbība, kuras rezultātā gan sarūk piemēroto biotopu platība, gan notiek to sadrumstalošanās ar sekojošo lidvāveres izolāciju un izzušanu. Kā papildus nelabvēlīgais faktors minams meža caunu skaita pieaugums 20. gs. otrajā pusē.

Pagaidām ogošana un sēņošana, to pašreizējā izpausmē, neietekmē negatīvi teritorijas dabas vērtības.

2.5. TERITORIJAS VĒRTĪBU APKOPOJUMS UN PRETNOSTATĪJUMS

Dabas vērtības	Sociālekonomiskās vērtības
dabiski veidojušies, bioloģiski vērtīgi pārmitri meži ar dažāda vecuma kriticalām, dobumaini koki;	skābekļa avots; koksnes krāja; vizuāli augstvērtīgas, tuvas ainavu perspektīvas; rekreācijas vērtība (takas, iespējas fotografēt); ogošanas, sēņošanas un medību vietas; iespēja izglītēt sabiedrību un veikt zinātniskus pētījumus;
tipiskas, retas un aizsargājamas augu sugas;	piemērotas augu sugu mācīšanai, izglītībai, fotografēšanai;
tipiskas, retas un aizsargājamas dzīvnieku sugas;	iespējas medīt, novērot dzīvniekus; iespēja izglītēt sabiedrību un veikt zinātniskus pētījumus;

Analizējot teritorijas dabas un sociālekonomiskās vērtības, iezīmējas viens konflikts - dabas vērtību saglabāšana nav savienojama ar mežizstrādes veikšanu.

Izvirzot par prioritāti teritorijas bioloģisko vērtību, kas nozīmīgas Latvijas un Eiropas mērogā, saglabāšanu un uzturēšanu, VAS "LVM" samazinās peļņa.

Latvijā praktiski nav saglabājušies Gruzdovas mežiem līdzīgi, bioloģiski vērtīgi vienlaidus meža masīvi platībās virs 500 ha. Dabas liegumā koncentrējušās unikālas bioloģiskās vērtības: 46 retas un aizsargājamas augu un dzīvnieku sugas, vairāk 80 % no teritorijas klāj bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgas meža platības, 66 % no teritorijas klāj Latvijā un Eiropā aizsargājami meža biotopi.

Mežizstrāde ir pretrunā ar dabas vērtību saglabāšanu teritorijā.

III DAĻA. TERITORIJAS SAGLABĀŠANAS MĒRĶI

3.1. TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANAS IDEĀLIE JEB ILGTERMIŅA MĒRĶI

I Saglabātas un uzturētas teritorijas bioloģiskās vērtības un daudzveidība - dabiski veidojušies meži, aizsargājamās augu un dzīvnieku sugas

II Nodrošināti labvēlīgi apstākļi lidvāveres attīstībai

III Nodrošināta teritorijas minimāla apmeklētība un kontrolēta antropogēnā ietekme

3.2. TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANAS ĪSTERMIŅA MĒRĶI PLĀNĀ APSKATĪTĀJAM APSAIMNIEKOŠANAS PERIODAM

I Teritorijas robežas iezīmētas dabā

Sugu un biotopu aizsardzība, bioloģiskās daudzveidības palielināšana

II Nodrošināta meža biotopu netraucētu attīstība 494,3 ha platībā

III Nodrošināta retām un aizsargājamām sugām piemērotu dzīvotņu saglabāšana visā teritorijā

IV Veikta izcirtumu, jaunaudžu un meža kopšana 109 ha platībā

V Veikta kvartālstīgu kopšana 9,1 ha platībā

VI Veikta lidvāveres dzīvotnes izpēte un monitorings, divu gadu laikā

VI₁ Sešu mēnešu laikā izstrādāts sugas aizsardzības plāns

VI₂ Trīs gadu laikā ieviests sugas aizsardzības plāns

Sabiedrības izglītošana un informēšana

VII Nodrošinātas iespējas iegūt informāciju par dabas liegumu

VIII Atbalstīta zinātniska pētniecība dabas liegumā

Monitorings

IX Viena gada laikā izstrādāta apsaimniekošanas pasākumu efektivitātes novērtēšanas programma

IV DAĻA. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI

4.1. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI

Apsaimniekošanas pasākumi sagrupēti 6. tabulā atbilstoši 3.2. apakšnodaļā izvirzītajiem īstermiņa mērķiem.

Apsaimniekošanas pasākumi grupēti pēc prioritātes: I-prioritārs; II-nepieciešams, III-vēlams.

Apsaimniekošanas pasākumu veikšanas vietas parādītas 8.1. pielikumā, apsaimniekošanas pasākumu veikšanas pamatojums katrā meža nogabalā apkopots 8.2. pielikumā. Apsaimniekošanas pasākumus jāveic visu laiku, sākot ar dabas aizsardzības plāna saskaņošanas datumu, ja pasākuma aprakstā nav noteikts citādi. Darbības laiks vai pati darbība var tikt mainīta, ja to pamato ikgadējā monitoringa rezultāti.

6. tabula

Apsaimniekošanas pasākumi dabas liegumā "Gruzdovas meži"

pasākums	izpildes termiņš; pasākuma prioritāte	nepieciešamie resursi un potenciālais izpildītājs	pasākuma izpildes rādītāji
I Teritorijas robežas iezīmētas dabā			
1) iezīmēt lieguma robežas dabā, atbilstoši Latvijas likumdošanā noteiktajām prasībām	I 2004	Ls 324 Susāju pagasta pašvaldība, sadarbībā ar Dabas Aizsardzības pārvaldi (DAP)	Lieguma robežas iezīmētas dabā, saskaņā ar 22.07.2003 MK noteikumiem Nr. 415
II Nodrošināta meža biotopu netraucētu attīstība 494,3 ha platībā			
1) neiejaukšanās	I visu laiku	– VAS "LVM", VMD	Notiek netraucēta biotopu attīstība, saglabājot un uzturot tipiskās, retās un aizsargājamās sugas, biotopus un ainavas
III Nodrošināta retām un aizsargājamām sugām piemērotu dzīvotņu saglabāšana visā teritorijā			
1) neiejaukšanās 2) veikt biotopu apsaimniekošanu (saskaņā ar IV, V īstermiņa mērķu sasniegšanai ieteiktajiem pasākumiem) 3) veikt kopšanas cirtes mežņa rieta apsaimniekošanai, 11,1 ha platībā, saskaņā ar dabas aizsardzības plānu un 22.07.2003 MK noteikumiem Nr. 415; 4) ierobežot meža caunas skaitu teritorijā	I, visu laiku II saskaņā ar 22.07.2003 MK noteikumiem Nr. 415 II saskaņā ar dabas aizsardzības plānu un 22.07.2003 MK noteikumiem Nr. 415 I atkarībā no uzskaites rezultātiem	- VAS "LVM", pārrauga VMD Vienojoties ar medību kolektīvu "Melnais rūcis"	Saglabātas un uzturētas retajām un aizsargājamām sugām piemērotas dzīvotnes. Atbilstoši dabas aizsardzības plāna ieteikumiem un 22.07.2003 MK noteikumiem Nr. 415 koptas meža audzes. Mežņa riestam piemērotas meža platības Samazināts lidvāveres dabisko ienaidnieku skaits

		plānā norādītie potenciālie pasākumu izpildītāji	lidvāveres mikropopulācija dabas liegumā
2006-2008			
VII Nodrošinātas iespējas iegūt informāciju par dabas liegumu			
1) izveidot un uzstādīt informatīvos stendus pie dabas lieguma un Susāju pagasta padomē 2) nodrošināt informācijas par dabas liegumu pieejamību pagasta padomē, mežniecībā un virsmežniecība 3) nodrošināt interesentiem iespējas apmeklēt teritoriju (grupā līdz 5 cilvēkiem) gida vadībā 4) izstrādāt ekskursiju maršrutus, apejot melnā stārķa mikroliegumu;	II II visu laiku	Ls 215,4 Atkarībā no informatīvā materiāla noformēšanas izdevumiem Pēc vienošanās Pēc vienošanās Susāju pagasta padome, Balvu virsmežniecība, sadarbībā ar bioloģijas ekspertiem un interesentiem	Izveidoti un uzstādīti informatīvie stendi pie dabas lieguma un Susāju pagasta padomē Iespējas pagasta padomē, mežniecībā un virsmežniecībā saņemt informāciju par dabas liegumu; Iespējas apmeklēt teritoriju gida vadībā Izstrādāti ekskursiju maršruti, kas neietekmē negatīvi dabas vērtības teritorijā
VIII Atbalstīta zinātniska pētniecība dabas liegumā			
1) nodrošināt iespējas teritorijā veikt zinātniskus pētījumus	II visu laiku	Susāju pagasta pašvaldība, Balvu virsmežniecība, sadarbībā ar DAP	Nodrošinātas iespējas teritorijā veikt zinātniskus pētījumus
IX Viena gada laikā izstrādāta apsaimniekošanas pasākumu efektivitātes novērtēšanas programma			
1) izstrādāt teritorijas apsaimniekošanas pasākumu efektivitātes novērtēšanas monitoringa programmu 2) ieviest izstrādāto monitoringa programmu 3) nodrošināt iespējas koriģēt teritorijas apsaimniekošanas pasākumus, vadoties pēc monitoringa rezultātiem	II III III visu laiku	Ls 300, bez nodokļiem Dabas aizsardzības plāna ieviešs, sadarbībā ar LDF, Balvu virsmežniecību un DAP	Izstrādāta monitoringa programma Ieviesta monitoringa programma Nodrošinātas iespējas koriģēt teritorijas apsaimniekošanas pasākumus, vadoties pēc monitoringa rezultātiem

APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMU APRAKSTS

I Teritorijas robežas iezīmētas dabā

Dabas lieguma robeža jāiezīmē dabā, saskaņā ar Latvijas likumdošanā noteiktajām prasībām.

Susāju pagasta pašvaldība izstrādājusi tāmi, teritorijas robežu iezīmēšanai dabā. 7. tabulā sniegts tāmes atšifrējums. Potenciālais finansētājs – Dabas Aizsardzības pārvalde. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas robežas iezīmēšanai dabā paredzēts izvietot 20 informatīvas zīmes. Zīmes jāizvieto ĪADT robežpunktos, kā arī gar teritorijas robežu tā, lai dabā, stāvot pie vienas zīmes, varētu saskatīt zīmes uz abām pusēm no tās (iespēju robežās).

7. tabula

Dabas lieguma iezīmēšana dabā

Pozīcija	1 vienības izmaksas (Ls)	vienību skaits	Kopā (Ls)
informatīvā zīme īpaši aizsargājamās dabas teritorijas apzīmēšanai 300x300mm; izgatavo IU "BBB", Balvos	13,0	20	260,0
virpots skuju koka miets; garums 1,8 m, divas reizes apstrādāts ar <i>Pinotex Ultra</i> ; izgatavo SIA "Žīguru MRS"	1,70	20	34,00
informatīvo zīmju uzstādīšana	1,5	20	30,00
		kopā	324,00

II Nodrošināta meža biotopu netraucētu attīstība 494,3 ha platībā

Meža biotopos 494,3 ha platībā nav jāveic nekāda saimnieciskā darbība. 8. pielikumā atzīmēti meža nogabali, kuru dabiskajā attīstībā paredzēts neiejaukties. Pasākums nav ierobežots laikā, proti, biotopiem jāļauj netraucēti attīstīties visu laiku.

Atbalstāma specifisku pasākumu veikšana, saskaņā ar lidvāveres aizsardzības plānu, ja tie nav pretrunā ar dabas vērtību saglabāšanu un uzturēšanu dabas liegumā.

III Nodrošināta retām un aizsargājamām sugām piemērotu dzīvotņu saglabāšana visā teritorijā

Reto un aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu saglabāšana ir iespējama tikai saglabājot un uzturot piemērotus biotopus, tādējādi nodrošinot sugas ar tām piemērotām dzīvotnēm.

494,3 ha platībā nav jāveic nekāda saimnieciskā darbība (8. pielikums), atbalstāma pasākumu veikšana, saskaņā ar lidvāveres aizsardzības plānu, ja tie nav pretrunā ar dabas vērtību saglabāšanu un uzturēšanu dabas liegumā. Pasākums nav ierobežots laikā, proti, biotopiem jāļauj netraucēti attīstīties visu laiku.

Meža nogabalos 109 ha platībā (8. pielikums) jāveic biotopu apsaimniekošana (atbilstoši IV, V īstermiņa mērķu sasniegšanai ieteiktajiem pasākumiem), saskaņā ar 22.07.2003 MK noteikumiem Nr. 415.

Medņa riesta apsaimniekošanai jāveic kopšanas cirte 11,1 ha platībā ziemas periodā (8. pielikums), saskaņā ar 22.07.2003 MK noteikumiem Nr. 415. Veicot

kopšanas cirti, jā saglabā vismaz 500 kokus uz vienu hektāru. 499. kvartāla 1. nogabals jāapmežo ar priedi.

Ieteikums - VAS "LVM" Zemgales mežsaimniecība, Balvu virsmežniecība un M. Strazds sadarbojas, aprakstot robežu, saskaņojot un apstiprinot mikroliegumu medņa riesta aizsardzībai, ietverot informāciju par nepieciešamību konkrēto riestu apsaimniekot dabas aizsardzības plānā minētajos meža nogabalos un veidā.

Lidvāveres saglabāšanai un aizsardzībai teritorijā jāveic meža caunas skaita samazināšana vai vismaz ierobežošana dabas liegumā un tā tuvākajā apkārtnē. Vienojoties ar medību kolektīvu "Melnais rūcis", iespējama dotā pasākuma izpilde.

IV Veikta izcirtumu, jaunaudžu un vidēji veca meža kopšana 109 ha platībā

8. pielikumā norādītajos meža nogabalos, 109 ha platībā jāveic kopšanas cirtes, saskaņā ar 22.07.2003 MK noteikumiem Nr. 415.

497. kvartāla 8. nogabalu apmežo, saskaņā ar VAS "LVM" speciālistu ieteikumiem un kopj, saskaņā ar 22.07.2003 MK noteikumiem Nr. 415.

498. kvartāla 10., 11. un 16. nogabalu neapmežo, 5. nogabalu apmežo ar priedi un kopj, 7. nogabalu kopj, valdaudzē atstājot priedi. Minēto meža nogabalu kopšana jāveic saskaņā ar 22.07.2003 MK noteikumiem Nr. 415.

! pasākums nav nepieciešams, bet ir pieļaujams !

V Veikta kvartālstīgu kopšana 9,1 ha platībā

8. pielikumā norādītās kvartālstīgas 9,1 ha platībā jākopj ziemas periodā, nocirsto materiālu atstājot stīgu malās. Kopjot stīgas, tās nav jāpaplašina, bet jāuztur esošajā platumā. Stīgu kopšana jāveic, lai atvieglotu orientēšanos dabas liegumā, nodrošinātu ar dzīvotni vairākas retas un aizsargājamas augu sugas. Kvartālstīgas kā koridorus izmanto arī dzīvnieki.

! pasākums nav nepieciešams, bet ir pieļaujams !

VI Veikta lidvāveres dzīvotnes izpēte un monitorings, divu gadu laikā

Divu gadu laikā, sadarbojoties Latvijas Dabas fonda ekspertam, diplomētam biologam V. Pilātam un Balvu virsmežniecības ekologam I. Vanagam vadībā, jāveic lidvāveres padziļināta izpēte un monitorings dabas liegumā.

Saskaņā ar tāmi, kopējās pētījuma izmaksas ir 2846 Ls, algas norādītas bez nodokļiem. Tāmes atšifrējums ietverts 8. tabulā.

Tāme lidvāveres izpētei un monitoringam

Pozīcija	1 vienības izmaksas (Ls)	vienību skaits	Kopā (Ls)
Inventāra izgatavošana, iegāde, uzstādīšana un uzturēšana			
Būrīšu izgatavošana, izgatavo SIA "Žīguru MRS"	3	20	60
būrīšu uzstādīšana	10	2 cilvēki	20
būrīšu uzturēšana divus gadus - labošana	-	-	40
nakts skata binokļa iegāde	370	1	370
digitālās fotokameras iegāde	600	1	600
izpēte un monitorings			
uzstādīto būrīšu pārbaude	50 gadā	2 gadi	100
filmēšana dobumā un izliktajos būrīšos, īrējot tehniku no Vides Filmu studijas	400 gadā	2 gadi	800
saimnieciskie izdevumi			
transporta izdevumi	150 gadā	2 gadi	300
komandējuma izdevumi	6 dienā	86 dienas	516
kancelejas preces	20 gadā	2 gadi	40
		kopā	2846

Ievērojot, ka nav zināms teritorijā mītošo lidvāveru skaits, nepieciešams ne tikai turpināt zināmās atradnes monitoringu (ikgadēja lidvāveru ekskrementu meklēšanu), bet arī veikt papildus vizuālos novērojumus īpatņu skaita noskaidrošanai.

Izpētes sākuma posmā tiks izveidoti un uzstādīti lidvāverei piemēroti būrīši. Būrīši nodrošina lidvāveres ar papildus slēptuvēm, kas ir drošas pret meža caunu uzbrukumiem. Vēlama būrīšu izlikšana zināmā midzeņa apkārtnē, kā arī mežaudzēs - pārejas zonā līdz nākamajam lidvāverēm piemērotajam biotopam. Lidvāverēm vajadzīgi tādi būrīši, kas pēc lieluma piemēroti mājas strazdiem, bet kuru skreja ir saplacināta, un būru sienīgas vismaz 2 cm biezas. Iespēju robežās, veicot lidvāveres izpēti teritorijā, jācenšas izmantot esošie dobumainie koki.

Dabas aizsardzības plāna izstrādes gaitā apkopota citu valstu pieredze, kurās veikta lidvāveres pētniecība un lidvāverēm taisīti būrīši (9. pielikums). Igaunijas speciālisti iesaka, taisot būrīti, izmantot kā materiālu dobumainus kokus.

VI₁ Sešu mēnešu laikā izstrādāts sugas aizsardzības plāns

Pamatojoties uz lidvāveres izpētes un monitoringa rezultātiem, izstrādāt sugas aizsardzības plānu, ietverot konkrētus pasākumus lidvāveres atradnes saglabāšanai dabas liegumā.

Gadījumā ja izrādītos, ka dabas liegumu apdzīvo tikai daži vai pat tikai viens sugas īpatnis, tad jāveic sugas reintrodukcija, lai nodrošinātu lidvāveres ilglaicīgu pastāvēšanu dotajā teritorijā.

VI₂ Trīs gadu laikā ieviests sugas aizsardzības plāns

Izstrādātais lidvāveres aizsardzības plāns jāievieš trīs gadu laikā, izpildot norādītos pasākumus lidvāveres saglabāšanai teritorijā. Plāna ieviešanas izmaksas un potenciālie izpildītāji tiks norādīti Sugas aizsardzības plānā.

Lidvāveres saglabāšanai un uzturēšanai nepieciešamie pasākumi nedrīkst būt pretrunā ar īpaši aizsargājamās dabas teritorijas izveidošanas mērķiem un dabas aizsardzības plānā ieteiktajiem pasākumiem.

VII Nodrošinātas iespējas iegūt informāciju par dabas liegumu

Informācijai par dabas liegumu jābūt sabiedrībai pieejami, konsultējoties ar Susāju pagasta padomes pārstāvjiem, paredzēts izvietot vienu informatīvu stendu un vienu informācijas centru.

Informatīvs stends jāizvieto pie Tapenīcas ezera, kas ir pagastā plaši iecienīta atpūtas vieta un atrodas ~ 200 m attālumā no dabas lieguma DA stūra. Šajā gadījumā nav racionāli izvietot informatīvo stendu dabas liegumā vai tā tiešā tuvumā, jo teritorija nav apdzīvota un plaši apmeklēta.

Susāju pagasta padomē, Viļakas pilsētā, paredzēts izveidot nelielu informācijas centru, kurā interesenti varēti saņemt informāciju par dabas liegumu, tā vērtībām, pieteikt ekskursijas u.c. Informatīvais centra izveide balstīsies uz pagasta padomes darbinieku iniciatīvu, sadarbībā ar Balvu virsmežniecību un ekspertiem. Susāju pagasta padomē tiku koordinēta ekskursiju maršrutu izstrāde, kuri nešķērsotu īpaši aizsargājamo dzīvnieku sugu mikroliegumus (arī 2003. gada oktobrī neapstiprinātos), un meža nogabalus, kuros tie konstatēti.

Dabas lieguma apmeklēšana paredzēta gida pavadībā, grupā iekļaujot ne vairāk kā piecus cilvēkus.

Ievērojot, ka pašlaik dabas liegumā nenotiek nekādas ar dabas tūrismu saistītas aktivitātes, nav paredzēts izveidot un labiekārtot takas. Palielinoties teritorijas apmeklētāju skaitam, pieļaujama koka laipu izvietošana takās vai kvartālstīgās, saskaņojot taku nostiprināšanu ar dabas aizsardzības plāna izstrādes darba grupu, ar Reģionālo Vides pārvaldi un Dabas Aizsardzības pārvaldi.

VIII Atbalstīta zinātniskā pētniecība dabas liegumā

Ievērojot teritorijas augstās bioloģiskās vērtības, jāatbalsta zinātniskā pētniecība īpaši aizsargājamajā dabas teritorijā.

Labas sadarbības rezultāts būtu iespēja gan pagasta padomē, gan Dabas Aizsardzības pārvaldē apkopot zinātnieku pētījumu rezultātus, kas varētu būtiski papildināt ikgadējā monitoringa rezultātus.

IX Viena gada laikā izstrādāta apsaimniekošanas pasākumu efektivitātes novērtēšanas programma

Novērtējot teritorijas ietekmējošos faktoros, eksperti iesaka monitoringa programmā ietvert divu, pašlaik neitrālu, ārēju faktoru novērtēšanu:

- 1) teritorijas hidroloģiskais režīms;
- 2) iespējamās dzelzceļa satiksmes atjaunošana; dabas lieguma ziemeļu robeža stiepjas gar dzelzceļa Rīga-Pitalova uzbēruma malu. Kopš 2001. gada 01. septembra dzelzceļš netiek izmantots un uzturēts. Dzelzceļam piemīt potenciāla sociālekonomiska vērtība, nākotnē iespējams atjaunot satiksmi. Pirms tiek lemts par dzelzceļa satiksmes atjaunošanu, jāizvērtē tā ietekme uz dabas liegumu, nepieciešamības gadījumā jāparedz un jāievieš dabas lieguma aizsardzības nodrošināšanai ieteiktie pasākumi. Iespējamās ietekmes novērtēšanai jāpiesaista nozaru eksperti (vides un dabas aizsardzības speciālisti, hidrologs, inženieris u.c.);

2003. gadā izstrādātajā Madonas rajona teritoriālpilānojumā gala redakcijā paredzēts ietvert sadaļu par plāniem modernizēt dzelzceļa līniju Rīga-Pļaviņas-Gulbene-Vecumi-Krievija, sadarbojoties ar Balvu rajonu;

Ikgadējā monitoringā jānovērtē:

- 1) reto un aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu atradnes;
- 2) biotopu piemērotību retā un aizsargājamām augu un dzīvnieku sugām;
- 3) biotopu stāvokli;
- 4) apsaimniekošanas pasākumu atbilstību izvirzītajiem ilgtermiņa un īstermiņa mērķiem;
- 5) teritorijas zonējuma atbilstību ĪADT izveidošanas mērķim.

4.2. IETEICAMĀS TERITORIJAS ZONĒJUMS

Dabas lieguma dabas vērtību aizsardzības nodrošināšanai teritorija sadalīta divās zonās. Zonu dalījums izstrādāts, pamatojoties uz informāciju par bioloģisko vērtību izplatību teritorijā, retajām un aizsargājamām sugām nepieciešamajiem apstākļiem. Teritorijā nodalītas (10.1. pielikums):

- 1) stingrā režīma zona;
- 2) regulējamā režīma zona.

Stingrā režīma zonā ietvertas bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgas teritorijas, kurās nav jāveic saimnieciskā darbība, bet ir pieļaujama specifisku pasākumu veikšana, saskaņā ar lidvāveres aizsardzības plānu. Stingrās zonas platība ir 494,3 ha.

Regulējamā režīma zonā ietvertas teritorijas, kurās pieļaujama apsaimniekošanas pasākumu veikšana, saskaņā ar dabas aizsardzības plānu. Regulējamās zonas platība ir 129,2 ha.

10.3. pielikumā atzīmēti katrā funkcionālajā zonā ietvertie meža nogabali. 8.2. pielikumā iekļauts pamatojums katra meža nogabala iekļaušanai konkrētā funkcionālajā zonā. Teritorijas funkcionālo zonu shēma ietverta 10.2. pielikumā. Teritorijas Individuālajā aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektā aprakstītas aizliegtās un atļautās darbības katrā zonā (5.4. apakšnodaļa).

V DAĻA. PLĀNA IEVIEŠANA UN ATJAUNOŠANA

5.1. PLĀNA IEVIEŠANAS PRAKTISKIE ASPEKTI

Dabas aizsardzības plāna pilnīgai ieviešanai ir nepieciešams finansējums. Daļu no dabas aizsardzības plānā paredzētajiem pasākumiem – neiejaukšanos, var nodrošināt arī bez finansējuma. Dabas aizsardzības plāna izstrādes uzraudzības grupu sanāksmēs iezīmējušies potenciālie dabas aizsardzības plānā ieteikto pasākumu izpildītāji.

Susāju pagasta pašvaldība uzņemas iezīmēt dabā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju, ja pasākums tiek finansēts. Potenciālais finansētājs – Dabas Aizsardzības pārvalde. Pašvaldība, piesaistot finansējumu izveido un uzstāda informatīvos standus. Pagasta padomes ēkā izveido nelielu informatīvu centru, izstrādā tūrisma maršrutus, saskaņā ar ieteikumiem dabas aizsardzības plānā, koordinē teritorijas apmeklēšanu gida pavadībā, grupās līdz pieciem cilvēkiem, nodrošina gida pakalpojumus, veic interesentu uzskaiti.

VAS Ziemeļlatgales mežsaimniecība ziemas periodā kopj kvartālstīgas un veic kopšanas circes, teritorijas regulējamā režīma zonā, saskaņā ar teritorijas individuālajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem. Pieļaujama medību torņu izveidošana un uzstādīšana teritorijā.

VMD nodrošina mežsaimniecisko ierobežojumu izpildi ĪADT, saskaņā ar dabas aizsardzības plānu un teritorijas individuālajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem.

Neskaidrs ir informatīvo stendu izveidošanas un uzstādīšanas, lidvāveres izpētes, lidvāveres aizsardzības plāna un tā ieviešanas, teritorijas monitoringa programmas izstrādāšanas finansētājs/-i. Susāju pagasta pašvaldība ir gatava sadarboties minēto pasākumu ieviešanā. Daļu no nepieciešamā finansējuma varētu iegūt, izmantojot līdzekļus no Susāju pagasta dabas resursu nodokļa.

Ņemot vērā, ka ĪADT pārvaldīšanai nav izveidota administrācija, dabas aizsardzības plāna ieviešana jāveic, sadarbojoties ar Dabas Aizsardzības pārvaldi.

5.2. PLĀNA ATJAUNOŠANA

Dabas aizsardzības plāna atjaunošana paredzēta pēc pieciem gadiem, ja ikgadējā monitoringa rezultāti neliecina, ka plānā paredzētie apsaimniekošanas pasākumi ir nelietderīgi un ir pretrunā ar teritorijas izveidošanas mērķiem. Tāpat, iespējama dabas aizsardzības plāna ātrāka atjaunošana, ja tas nepieciešams neparedzētu apstākļu dēļ.

5.3. NEPIECIEŠAMIE GROZĪJUMI TERITORIJAS PLĀNOJUMOS

Teritorijas plānojumos jāievieš izmaiņas, saskaņā ar Latvijas likumdošanu.

5.4. INDIVIDUĀLO AIZSARDZĪBAS UN IZMANTOŠANAS NOTEIKUMU PROJEKTS

Sagatavots saskaņā ar likuma
"Par īpaši aizsargājamām dabas
teritorijām" 17.panta otro daļu

1. Šie noteikumi nosaka dabas lieguma "Gruzdovas meži" (turpmāk – dabas liegums) zonējumu, individuālo aizsardzības un izmantošanas kārtību.
2. Dabas liegums izveidots ar mērķi aizsargāt un saglabāt retas, tipiskas un bioloģiski vērtīgas meža ekosistēmas, sugas un to dzīvotnes.
3. Dabas lieguma teritorijā ir spēkā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārīgie aizsardzības un izmantošanas noteikumi (MK noteikumi Nr. 415, 22.07.2003.), ja šajos noteikumos nav noteikts citādi.
4. Dabas lieguma "Gruzdovas meži" platība ir 623,5 ha. Dabas lieguma robežu apraksts un shēma šo noteikumu 1. pielikumā (2.2. pielikums).
5. Visā dabas lieguma teritorijā aizliegts:
  - 7.1.veikt zemes transformāciju;
  - 7.2.apmeklēt teritoriju grupās, kas lielākas par 5 (pieciem) cilvēkiem;
  - 7.3.ierīkot jaunus ceļus un kvartālstigas;
  - 7.4.izveidot zvēru barotavas;
  - 7.5.veikt darbības, kas izraisa pazemes ūdeņu, gruntsūdeņu un virszemes ūdeņu līmeņa maiņu;
  - 7.6.izsniegt zemes dzīļu izmantošanas atļauju (licenci);
  - 7.7.veikt meža ceļu restaurāciju, renovāciju vai rekonstrukciju;
  - 7.8.veikt būvniecību;
- 7 Dabas liegumā "Gruzdovas meži" ir nodalītas divas funkcionālās zonas:
  - 5.1. stingrā režīma zona;
  - 5.2. regulējamā režīma zona.
- 8 Funkcionālo zonu platības un shēma šo noteikumu 2. pielikumā (10.2. un 10.3. pielikums).
- 9 Stingrā režīma zona izveidota, lai nodrošinātu potenciālo dabiska meža biotopu, dabiska meža biotopu, Latvijā un Eiropā aizsargājamu meža biotopu, tipisku retu un aizsargājamu augu un dzīvnieku sugu un to dzīvotņu aizsardzību, saglabāšanu un uzturēšanu.
- 10 Stingrā režīma zonā aizliegts:
  - 10.1 veikt jebkāda veida saimniecisko un mežsaimniecisko darbību, izņemot:
    - 9.1.1. veikt dabas aizsardzības plānā paredzētos pasākumus;
    - 9.1.2. veikt pasākumus lidvāveres saglabāšanai un aizsardzībai, saskaņā ar teritorijas dabas aizsardzības plānu un sugas aizsardzības plānu;

- 9.1.3. uzturēties, sēņot, ogot, apmeklēt teritoriju lai kontrolētu aizsardzības un izmantošanas noteikumu ievērošanu, kā arī lai veiktu zinātniskos pētījumus, grupā līdz 5 (pieciem) cilvēkiem;
- 9.1.4. apskatīt dabas liegumu un iepazīties ar tā vērtībām gida pavadībā, grupā līdz 5 cilvēkiem, saskaņā ar dabas aizsardzības plānu;
- 9.1.5. medīt saskaņā ar Latvijas likumdošanu;
- 9.1.6. uzstādīt medību torņus;
- 9.1.7. veikt ugunsdrošības pasākumus;
- 10.2 organizēt mācību, sporta, izklaides un atpūtas pasākumus, kuros vienlaicīgi piedalās vairāk kā 5 (pieci) cilvēki;
10. Regulējamā režīma zona izveidota, lai sekmētu meža, jaunaudžu un izcirtumu bioloģiskās vērtības palielināšanos un kopējās bioloģiskās daudzveidības palielināšanos dabas liegumā.
11. Regulējamā režīma zonā aizliegts:
  - 11.1. veikt galveno un rekonstruktīvo cirti;
  - 11.2. cirst kokus kopšanas cirtē ja valdaudzes vecums pārsniedz:
    - 11.2.1 priežu audzēm – 60 gadus;
    - 11.2.2 egļu, bērzu un melnalkšņu audzēm – 50 gadus;
    - 11.2.3 apšu audzēm – 30 gadus.
12. Veicot kopšanas cirtes mistrotās audzēs, veidot mežaudzi, kurā vienas koku sugas īpatsvars ir 70 % un lielāks;
13. Cirst augošu kokus, kuru vecums pārsniedz:
  - 13.1. priedei – 140 gadus;
  - 13.2. eglei – 120 gadus;
  - 13.3. bērzam – 100 gadus;
  - 13.4. melnalksnim un apsei – 80 gadus;
  - 13.5. veģetācijas periodā kopt kvartālstigas;
  - 13.6. mākslīgi apmežot izcirtumus dabas aizsardzības plānā norādītajos meža nogabalos.

1. Sabiedrības informēšana

- 1.1. Informatīvās sēdes dalībnieku saraksts un protokols
- 1.2. Pirmās uzraudzības grupas dalībnieku saraksts un sēdes protokols
- 1.3. Otrās uzraudzības grupas dalībnieku saraksts un sēdes protokols

2. Teritorijas robeža

2. Dabas lieguma "Gruzdovas meži" robežas apraksts, shēma un robežpunktu koordinātas

3. Retie un aizsargājамie augi

- 3.1. Dabas liegumā "Gruzdovas meži" konstatētās retās un aizsargājamās augu sugas. Tabula.
- 3.2. Retās un aizsargājamās augu sugas dabas liegumā "Gruzdovas meži". Karte.

4. Retie un aizsargājамie dzīvnieki

- 4.1. Dabas lieguma "Gruzdovas meži" retās un aizsargājamās dzīvnieku sugas. Tabula.
  - 4.1.1. Retām un aizsargājamām dzīvnieku sugām piemērotas teritorijas dabas liegumā. Karte.
  - 4.1.2. Lidvāveri piemēroti biotopi dabas liegumā "Gruzdovas meži". Karte.
- 4.2. Meža dzīvnieku uzskaites rezultāti 1998.-2003. gadā. Tabula.
- 4.3. Lidvāveres midzeņa un sugai piemērotu biotopu fotogrāfijas

5. Biotopi

- 5.1. Dabas lieguma "Gruzdovas meži" meža augšanas apstākļu tipi. Karte.
  - 5.2. Dabas lieguma "Gruzdovas meži" meža taksācijas apraksti. Tabula.
  - 5.3. Dabas lieguma "Gruzdovas meži" biotopu saraksts. Tabula.
  - 5.4. Dabas lieguma "Gruzdovas meži" biotopi. Karte.
  - 5.5. Teritorijai raksturīgo biotopu fotogrāfijas.
  - 5.6. Aizsargājamās meža platības dabas liegumā "Gruzdovas meži". Karte.
  - 5.7. Potenciālie DMB, DMB un Eiropas Savienības nozīmes aizsargājамie meža biotopi dabas liegumā "Gruzdovas meži". Tabula.
6. Dabas lieguma "Gruzdovas meži" zemes lietojuma veidi. Karte.
  7. Bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgas teritorijas dabas liegumā "Gruzdovas meži". Karte.
  8. Apsaimniekošanas pasākumi dabas liegumā "Gruzdovas meži".
    - 8.1. Apsaimniekošanas pasākumi dabas liegumā "Gruzdovas meži". Karte.
    - 8.2. Apsaimniekošanas pasākumu veikšanas vietas. Tabula.
  9. Citu valstu pieredze lidvāveri piemērota būra taisīšanai.

10. Teritorijas zonējums

- 10.1. Teritorijas funkcionālās zonas. Karte.
- 10.2. Teritorijas funkcionālās zonas. Shēma.
- 10.3. Teritorijas funkcionālās zonas. Tabula.